

א ערוך שועל בו להושיע

ד
ב
א

דרשות על התורה להגאון המובהק
והחכם החולל האלקי רבי
אבן שועל
נ"ע

כדמס פס קס קראקא קרית אינדריקוס
עלך רב הוקם עמדם על עלכות עולך
וקטיף לה סכס
כפ"ל ליכידס :

פלידו כמ"ר ינחם בן סמ"ל אסרן
משונסון

אחרתי

ימים ידברו ורוח שנים יודיעו כי נמרתי בדעתי להרפים ולהוציא לאור תעלומות סתרי מכמות וכדורת דרשות
 הרב גדול בדורו קופת הרוכלין החכם הפלס רבי יהושע אבן שועיב כ"ע. אשר כרי היה לעולמים. וכדפסו
 בקומטט"כה זה חמשי שכה. ומרוב טיבס חיכהו אכלי לכולסו. ולא ינא טבעה הוגה לנלילות תונרמה רק אחת
 לעיר ושמים למשפחה. ואותם המעט לא באו אלא במחיר זהב ורב פבינים. ולמבגולת מלכים כהשבו אשר עובר'ים אותם בבית גבוהים.
 באמת תמיד קחא קבאמי לאלה ולמייניהם לרבות הדוע'ה לדוע'ה. כי מושכל ראשון הוא שתמיד נריך לתאר הדבר כבחיבת תכליתו.
 (אם להיטין את להספאיל. רנכוני לומר לדון את הוכאי לכות והקויב להונס.) אם כן לאיש אשר אלה לו אנכי היה עמל וכעם. כי
 בצינו הוא יונא משהיקם הטבעי. גם הדתי. ועובר על ואהבת לריעך כמוך. ועוכב בר מישראל. כאשר האכסים השלמים
 האלה הוציאו מפייהם מלין ודברים כהמדים עוהב ומעו רב ומתקיים מדעס וכופת נופים. והביאום חרות על המלות למען עשה
 כיום הזה יענו מעינות'יהם חוצה לכות את הרבים. גם אחרי כנררה כפטותיהם נררור המיים. הלא תלמידי'הם בידם. לאמר
 בלא הרבנותי והכחתי תורת'י לעולמי'ם שוללים לחס התורה. וכהסיא דספר הווהר דרשת בראשית ר' ש פתח ואלשים דבדי בערך כמה
 אית ליה לבר כס לאשתדלא באוריתא ימא ולילא בנין דקב'ה בניית לקלהון דאיכון דמתעסקי באוריתא וככל מלה דאתחדש באוריתא
 על ידא דההוא דאשתדל באוריתא עביר דקיעא חדא. תכן כהיא שעתא דמלה דאוריתא אתחדשת מפומיה דבר כס הדיא מלה
 סלקא ואתעצדת קיעיה דקב'ה זקב'ה כטייל להביא מלה נכטייל לה זכולו. וכוה אי לא דמתמסכא אמיתא. דהיום לעשות ולמחר
 לקבל סכריס לא לכהא אתמיל. דהרי כדדועס ליה עולם הנמול הנו עולם מעשיו. אשרי אכוס יעשה זאת וכן אדם ימיון בה. להיות
 שפתותיו דוכנות בקבר עד דוכב שפתי ימנים הולך לדודי למושרים. בכך את חכמי כערת'י גם ליה ואהר' לא כחונותי מלמדעים
 ספר דרשות אלו למען בקטן כגדול תשמעון דברי החכם הגאון ליה מן מתוק מדבש. נא ולמד כמה נבדרי רבדרי קמסדדי עליה.
 הרב המובהק בעל עקודת יבחק מביאו. מרשת כו תנא ז' ונדלרשות הרב בן שועיב כשם הרב רבי ז' גם בכמה מקומות
 כסתיוע מעכו הרב גדול בדוריו הגאון קארני י'ן כספרו. ואת אוכיז טור א' סיון תנ' על הא דכתב דהגו שלא להסתפר כו' כ"ב
 הרב ר' יוסע בן שועיב בדדשת יום ראשון של פסח. ועוד אח' סס: ונאון זה מעמתי נמגלת סתרים כתב הרר אמולא ככתס אוי"ר
 ומספרא ומסרי וכולי תלמודא הגאון מסר' עשה איסורים ז' ז' זה לשונו. וכתב בעל גדה לדרך כי הר"ש כפטר סכת פ"א לפרט
 והיו לו פאוקס בנים הר"ר יהודה הרבין תורה אחרי אביו. רבי יחיאל גדול בתורה וכפטר על פני אביו. ורבי שלמה כהסוד.
 ואחריו רבי יעקב בעל הטורים. והר"ר אליקים ורבי עשה ורבי אלעזר ורבי שמעון ומתלמידי רבי יהודה היה רבי אהס בעל ספר גדה
 לדרך וכיעיו היה רבי יהושע אבן שועיב ורבי אביר בעל אבחת רובל. אם כן הרי אתה הראת לדעת כי הגאון ה' ל' גם הוא מנדולי
 פאחרונים הוא. ולאן קמיל קני באגמא הוא. ואדרבה. גם ידוע. תדע פני באכך לכך שית לעדדים כי הרא' ש

והרשב"א היו בוען אחד ככראה בתשובותיהם זה לזה. וכראה כי זה הגאון היה מתלמידי הרשב"א שכן
 כתב ברשת בשלח וכתב מורי הרשב"א באגרת ע"ז העבין כו'. בכך וכתת ככסף ונתת
 הכסף בידך והלכת אל העקום אשר כדפס הספ. הלוגאלתא מפדיו מתוק
 למכך ככעשך שבידך אל בליך תתן. והתעבנת עוין
 ככודו אלה דכרי הטירוד בילד'י הטון
 שמואל בן הקדוש רבי יבחק
 פיהס ז' ס' ה' ד'
 אשר שארן
 לוש

מותס א"ך טוב למדס אלול סכת של' ג לפ"ק

שערכו מעשיך יי' כלם כחכמה עמית עלמם כלרץ קמנך
(פטילים קד)

מהרבו

מעשיך יי' הפסוק הזה דוד המלך ע"ה אמרו במזמור ברכי נפשי והוא מזמור נכבד מאד הזכיר בו כל מעשה בראשית המורה על חידוש העול כי הוא יסוד ופנה גדולה בתורתנו והמאמין בו מאמין בכל תפלאות והניסים ובתחיית המתים וכמו שהביא ראיה אותו חכם באומותינו לאותו מין שלא היה מאמין תחיית המתים אמר לו מאי דלא הווי הווי מאי דהווי לא כל שכן ובעבור כי חידוש העולם הוא צורך גדול ועיקר גדול באמונה חבר דוד זה המזמור והתחיל בו יי' אלדי גדלת מאד וכמו שדרשו אותו במדרש אמר רבי אעור מהו מאד עד שלא בראת עולמך גדול היית ומשבראת עולמך גדלת מאד מלך בשר ודם אם נכבד אינו נאה ואם נאה אינו נכבד ואתה נכבד נאה דכתיב הוד והדר לבשת ואתה עתיד לשית שני דברים אלו על המשיח שנאמר הוד והדר תשובה עליו ובעבור שזאת הפנה הכחישו אותה חכמי האומות כי הם לא ישנה הטבע ועולם כמנהגו נוהג והם יכחישו כי השם לא ישנה הטבע ועולם כמנהגו נוהג התחילה בזה תורתנו התמימה המחכימת פתיים בענין חידוש העולם והיה הכרח גדול להתחיל בו בעבור כי הוא דבר חוץ לשכל וחכמי האומות נכשלו בזה כי קצתם האמינו שהעולם קדמון ומי שרצה מהם לתקן הענין והאמין חידוש העולם קלקל דבריו באמרו כי בראו מיש והוא רע בראשון או יותר ולכן היה צורך גדול לתורה לקיים זו הפנה והתחילה בו ומה שאמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחדש הזה כמו שהביא אותה מימרא רש"י ז"ל וכבר תקן אותה הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל כי אינה כפשוטה כי היאך היה אדם לא היה צריך להתחיל והלא היא שורש ויתד האמונה שהכל תלוי בו וקיים הנסים והשכר והעונש ותחיית המתים ומי שאינו מאמין בה כופר בכל אבל כוונת רבי יצחק היה בזה הסאמר כי בחיות מעשה בראשית ענין גדול וסוד עמוק מאד ואינו מובן מן המקראות ואינו מתבאר ממה שכתבה התורה בו אלא מן הקבלה ממש רבינו עליו השלום מפי הגבורה וקבלו מסנו הנביאים וכן איש מפי איש כשאר ענייני הקבלה והוא ענין נסתר מאד ויודעיו מזהרין להסתירו כמו שאמר שלמה כבוד אלהים הסתר דבר וגומר ודרשו ז"ל תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בנאוה ובזו ישתקן ויחורשן יתפרכן הדוברות על צדיקו של עולם דברים שהעתיקם הבריות לכן אמר רבי יצחק

שלא היה צורך לתורה לדבר בו אלא שיונחו כשאר העניינים הנסתרים שלא דברה בהם תורה אלא שסמך על הקבלה וכולי כמו שהארין הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל בזה וזה שאמר שהיא מצוה ואשונה רוצה לומר כללית לכל ישראל כי מילה וניד הגשה שקדמו להחדש הזה בפרטים הם לאברהם וליצחק ונשוב לפרש הפסוק שהתהלכו בני בני יש בכל מלה ומלה עניינים גדולים מה רבו מעשיך בלתי מה באה במקומות כפי הענין פעמים להגדלת העניינים ופעמים להקטנה הכל כפי מקומו להקטנה ונחננו כזה ואהרן מה הוא בה החלום מה אנו שאף על פי שיש מברשי אלו השנים להגדלה ומצינו להגדלת הענין מה רב טובך אשד צפנת מה ידיות משכנותיך מה אהבת תורתך וזה מה רבו מעשיך הגדיל מעשה השם כיחבס הגדולי ונוראים ומלת רבו כמו גדלו כמו בירבה היא על כל דבר ביתו וכמו שכתוב בבקום אהרן מה גדלו מעשיך יי' ואמר מעשיך ולא בריותיך או יצירותיך כי הכעשה הוא הנמרת הענין ותיקונו כי הם שלש מלות בריאה יצירה עשייה וכן אמר אותם הנביא בואת ההפטרס ולכבודי בראתו יצרתיו אף עשיתיו ומלת בריאה פיו שובנו ז"ל הוצאת יש באין ויצירה ציור הדבר והעשיה גבר הדבר ותקונו כמו העושה ככין לוקח דתיבת ברזל ועושה גוף הסכין ואחר כך כצירו צורת הסכין בארבו וברחבו ובעביו ובדקויו ואחר כך כחדונו וכצהילו שיהא בכוונת נבאה והוא גבר דמלאכה וכן במעשה בראשית תמצא אלו השלשה שמות ולכן התחילה תורה ברא אלהים בי היא הוצאת יש באין ואחר כך יצירה והיא הוית העניינים ואחר כך עשיתן והוא הקיים לעולם לעשות פירות לעולם ולכן השלים אשר ברא אלהים לעשות ויש במדרש שדתחיל במלת אמת וסיים בכלת אמת התחיל במלת אמת ברא אלהים את סופי תבינת אמת נחותמו של הקדוש ברוך הוא אמת והתורה יבנת ובנכות התורה נברא העולם והיא קדמה לעולם כמו באלפא ביתא אלף בראש כסם באבצע תיו בסוף והנח בתחילת הבריאה אמת ובעשיה שהוא גמר כל הדברים אמת וכן בבריאת האדם שהוא תכלית הכוונה אמת ויברא אלהים את סופי תבינת אמת כי הוא עיקר הבריאה כלולה לפי דעת חכמי תורתנו ולכן הביאו משל כדמלאך שוימן אורח נבדל לסעודה גדולה ונכבדת ותקן היתת תחלה והכלים ותקן כל מיני מאכל ומשתה וכל פעדני העולם ואחר כך קרא לאורח שיבא ויבא הכל כתוקן ולא יחסר דבר כן במעשה בראית העולם בתחילת שמים וארץ ואחר כך תדשא הארץ תוצא הארץ יהי מאורות וכל הדברים הצריכים לקיום העולם

בראשית

ואחר כך נעשה אדם וכו' והודיענו בזה הכתוב מעלת בריאת גופו וצורת איבריו שהם בצלם ובדמות ומעלתו גדולה מאד ויש ביצירתו ובציור איבריו שהם רמז ובגידו ובקורקו שהם ששה עינים נכבדים גדולים ותבונה גדולה בתכונתם כמו שכתוב הוא עשך ויכוונך ולא לחנם כתוב במראה יחזקאל ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה כי היא המרכבה ולכן כתיב ויצו "אלקים על האדם ולא אמר לאדם והוא כמו והנה "נצב עליו" ועל אלקים מעל אברהם ואם שם אדם נגזר ממלת אדמה לדעת בעלי המשש יש בנינו למקבלי האמת ענין כי יש עפר ואדמה עליונים ותחתונים כמו שנאמר ועפרות זהב וזה מאמרם הכל היה מן העפר ואפילו נלגל המה כי הוא מן העפר העליון ולא כמו שחשבו רבים והנה הוא עפר מצד אחד תחתון וכמד אחד עליון ולזה רמז באמרו עפר מן האדמה מן היועיה ואמר ואל עפר תשוב לרמז שניהם הגוף התחתון והנפש העליון ולכן כתיב ויהי האדם לנפש חיה לא תמצאן אלא באור העליון דכתיב ויהי אור ואמר השם יהי אור ויהי אור כי הוא כולו רוחני וקיים בעולמות ולא אמר באדם יהי אדם כי לא נתקיים גופי אבל אמר בסוף ויהי האדם לנפש חיה קיימת רוחנית ואמר בדברים הקיימים יהי כמו במאורות וברקיע ולא אמר ויהי כן לפי שאינם רוחנים גשורים כאור וכנפש ובדברים הארציים לא אמר יהי ויהי כן לפי שאין להם שום קיום לא בעולם הזה ולא כבא והו ענין נכבד והודיענו הכתוב כי אדם ברא להיות מושל בתחתונים דכתיב וירדו ונסמו שכתוב כל שמה תחת רגליו ואחר כך הודיענו מעלת נשמתו דכתיב ונפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה הזכיר נשמה ונפש וזוהי שהיא רוח חיים ובשכחה בלב והנשמה במוח והנפש בכבד והנה הם שלשה כחות נשמה ונפש ורוח והנשמה היא הנכבדת והנשארת והיא נשמת שדי כי הנפוח באפי אחר מנשמתו יתן יבו הנה ידענו מעלתו כי היא גדולה וחכמתו רבה מאד ולכן קרא שמות שהוא ענין גדול כי הנה דור הפדבר שהיו דור דעה לא ידעו לקרא שם למן ואמרו מן הוא מלשון אשר מנח כלומר מתנח כי לא ידעו מה הוא וזכה לעשר חופות אודם מטהר ויהלום וכו' כדאיתא פרק הסמינה ובמדרש פר וטרא אמר אחד עשר כתיבי כל אבן יקרה מסוכתך רבי פלוני אמר שלש עשרה כל אבן יקרה מסוכתך דריש כולוהו וכל זה רמז למרותי של הקדוש ברוך הוא מאן דאמר עשרה לא דרש "אל וסאן דאמר אחד עשר דריש לחו כאחת וסאן דאמר שלש עשרה דריש לחו כולוהו "אל ולכן היה ראוי לחו לעולם כי הנה משה שלא זכה לכל אלו המדות כי גרם חטאו של אדם מצינו שלא אכל ושתה ארבעים יום ואליהו בכח האכילה הלך ארבעים יום וענין אכילת אדם הראשון כבר כתב הרב רבינו משה בר סימון ז"ל השעם כי היתה לו האכילה לתענוג ויתכן שפירות גן עדן נבלעים באיברים כפן ומקיימין את אוכליהן כענין המן והנה אמרו ז"ל במדרש ובסנהדרין פרק דיני ממונות שנגרר בעשרה שעות לרפוא לעשר ספירות ולעשר מאמרות ואם השם יכול לברוא ברעו גזרה חכמתו לברוא אותו בשעות ידועות כמעשה האצטגנונים לכלול בו כל הכחות להיות מושל עליהם ושהיה גופו למעלה מהם כמו שנמשך למעלה ולכן אמרו שעה ראשונה עבר עפרו שנייה גבלו שלישית רקסורביעית נורקה בו נשמה חפשיית עמד על רגליו ששית קרא שמות שביעית גזרונה לו חוה שמינית

נצטווה השעות עלו לסטה שנים וירדו ארבעה עשירית סרח אחד עשר נדון שתיים עשרה נגרט כל פעולותיו היו בעשרה שעות או בשתיים עשרה כנגד שתיים עשרה גבול אלכסונין וכנגד שתיים עשרה מזלות המושלות בעולם ככל זה למדנו חכמתו והנה מצינו בו בריאה ויצירה אבל לא עשייה כי לא היה בו תכלית המכוון כי כיוונת בריאתו להיות כנבראים העליונים פועלי אמת שאין בפעולותם אהבה ושנאה ולכן כמעטנו אכילת עץ הדעת הנותן בלב אוכליו רצון וחפץ בטוב או בהפכו עם שוחפות יצר הרע ויש לנו לבאר בכאן יותר כי יש בי שמפר' שעץ הדע' היה פרוץ פוליד תאות המשגל ולכן כסו מערוכותם אחרי אכלם כסנו והו ענין עץ הדעת מן ידע אדם ואמר ברזילי הגלעדי האדע בין טוב לרע כי בטלה מסנו תאות המשגל ואין זה נכון בעבור כי מצינו שאמר לה הנחש כי ביום אכלכם מסנו והייתם כאלקים ואם תאמר כח שלהם הנה כתוב הן האדם היה כאחד מפנו לדעת טוב ורע וחכמים ז"ל אמרו שלשה אמרו אמת ואבדו מן העולם נחש ודאג ומרגלים ולכן פירש הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל כי האדם נברא כענין המלאכים וצבנו סרוס והיה עושה בטבעו כמו שהם עושים לא ישנו את תפקידם רוצה לומר שאין להם בחיר' ולכן כנסעו מהם הפרי הזה כמו שאמרנו וכאשר עברו על חצואה ואכלו הפרי הזה הנותן חפץ ורצון כמו שאמרנו דעתו לחזור דעתו לפנות וכן האדע בין טוב לרע שאבד מסנו הרצון לא היה בוהר בדבר ולא קץ בו ואוכל בלא טעם ושומע בלא הנאה ועד העת הזאת לא היה בין אדם ואשתו התשביש אלא בעת התולדה יתחברו וילדו ולכן היו האיברים כלם בעיניהם כפנים וכידים וכעינים ולא יתבוששו בהם ואחרי אכלם היה להם הנחירה להרע או להטיב בין לו בין לאחרים וזו מדה אלוהית מצד אחד כלומר החפץ והרצון טוב ורע כשם יתברך וזו כאלקים יודעי כי יודעי חוזר לאדם ולאשתו וזו כאחד כסנו מיוחד מסנו כלומר חשם לבדו כי המלאכים אין להם בחירה והנה כח שבהם טוב אבל היא רעה מצד אחד בהיות לאדם בה יצר ותאוה וזה לא נלה להם או לא ידע ולזה אמר קהלת אשר עשה האלקים את האדם ישר והיושר שיאחזו הדרך האחת הישרה והמה בקשו חשבונות רבים שיכבש דרכי הגישיים והו דעת הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל והיא דעת נכונה אבל במה שפירש שאין למלאכים בחירה הנה נראה כאן מלשון הכתוב כי הנה אמר המלאך ללוט הנה נשאתי בניך וכל אותו המעשה נראה שיש להם בחירה וכן דעת הרב רבינו משה בר סימון ז"ל כמו שכתב בספרו כפרקים מהחלק השני ולפי זה נפרש יודעי כמשמעו שחזרו לאלקים ויהיה כאחד מסנו חוזר לכולם לשם ולמלאכים ויבא כל הענין מתוקן וכפי דעת הרב רבינו משה בר סימון ז"ל אבל יש לו ז"ל פירוש אחר במלת כאלקים שהוא מפרש אותו לשון חול וכן תרגם אותו אונקלוס כרברכיא והו יודעי טוב ורע כי לשון טוב ורע אינו נופל אלא במפורסמות כי אם יאמר אדם השמים כדורים נאמר אמת ולא נאמר טוב וכן בהפך ואם יאמר אדם שהארץ שם שטוחה יאמר שקר לא רע אבל במפורסמות יאמר הנגבה רע והנאמנות טוב והנה האדם לדעתו ז"ל קודם חטאם לא היו משתמשים במפורסמות ולכן לא היה גילוי העורה בעיניהם רע וכאשר נטו אחרי התאוה נענש ששולל מסנו השגת השכלית והשיגה לו השגות המפורסכות וזהו

זהו וידעו כי ערומים הם לז: אמר ויראו כי לא חוכו בסגורים
 והוא דעת הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל יש רמז למילת
 ערומים כי מתחלה היו ערומים ועל זה לא יתבוששו כי
 היו ערומים בדעת ובזכמה ואחר החטא היו ערומים בתוספת
 כי חסרו עשרה מעלות עליונות שנגנזו נעשו לו" חופות
 ולדברי הכל לא נשלמה הכוונה באדם ולא נאמר עשייה
 הואיל ונאמר הוא ודורותיו קין והבל אבל כשנולשת נאמר
 בו בדמותו בעלמו ונאמר בו בדמות אלקים עשה אותו ונתקן
 קצת בשת לפי שזכמו הושתת העולם ובעבור הקיום כתיב
 עשה אותו ועדין לא נשלמה הכוונה של בריאה כי הכוונה
 היתה לחיות לעולם ולהיות כמלאכים בלי יצר הרע כמו
 שאמרו על זמן המשיח מהרה יגלה אמן וישוב הבריאה
 כמו שעלה במחשבה ועליו נאמר נעשה אדם על כוונת
 הבריאה ונרם חטא ולא נתקיימה ועל זה אמר אף עשיתיו
 באף עשיתיו ואמר הנחש אף כי אמר אלקים ומחשבות
 השם עמקו מאד ועל זה אמר דוד מה גדלו מעשיך ויגומר
 איש בער לא ידע וגומר ואמר זה כשיר של אדם הראשון
 כמו שקבלו רז"ל הנה דברנו כל חצורך במלת מעשיך

ואמר כלם בחכמה עשית כלומר כל מעשה בראשית היה
 בחכמה ולענין לא היה דבר רק וללא ענין וכמו שכתוב כל
 פעל למענהו ר"ל לענינו וז"ל דרשוהו מלשון לא
 תענה ברעך כלום לחיות לו עדות על חכמתו וז"ל דרשוהו
 מלשון ענייה מלשון ענו את ב"תורה כלו לקלסו והכל דבר
 אחד כי וכבר האריך הרם ז"ל בזה בפרק עשרים וחמשה
 מהחלק הג' ואמר כי כל המעשים יש בהם ארבע חלקים
 מעשה ריק או מעשה הבל או מעשה שחוק או מעש טוב
 מעשה ריק כאדם הטורח לעשות ולא תגיע כוונתו וכוונתו
 כמו הטורח בסחורה או בחולה ולא תעשה לו כוונתו וכמו
 שאמר הנביא ואני אברתי לריק יעתי מעשה הבל כאדם
 שחיב ומניע ידיו כמעשה המשוגעים ובעלי ההיזק מעשה
 שחוק ככנין הנערים הקטנים הבונים בית בשחוק והתעמלו
 שלא בדרך הרפואות או ההתאבקות שתכליתן לשחוק
 והמעשה הטוב הוא אשר יכוין האדם לכוונה הכרחית ויבא
 הכוונה וכל שליטה מעשים הראשונים הם

נמנעים מחשם יתברך חלילה
 והרביע הם מעשי השם יתברך שהוא לכוונה טובה ותבא
 הכוונה על כל פנים ולכן כתיב במעשה בראשית כי טוב
 בכל יום ואמר בסוף והנה טוב מאד ומה שאם בזה המפור
 ליות יום יצרת לשחוק בו רצה לומר בו גם כדאיתא בכתרא
 פרק הספינה כלומר להיות מושל בכלם ולשחוק עליהם
 כמו יושב בשמים שחוק ולא תשפע לדברי המדבילים
 המפרשים בראו לשחוק בו בריותיו כי חלילה לאל מאלה
 הפעולות כי מעשיו בתכלית החכמה ועל זה אמרו ז"ל כל
 פעש בראשי לקומתם נבראו לדעת נבראו לצביונם נבראו
 ופי בקומתם נבראו שנקראו בתשלום קומתם לדעתם פרש
 ז"ל ששא להם אס רצו להבראות ויש מפרשי בדעת שליטה
 נבראו מיד לא בדעת התינוקות ופירוש לצביונם נבראו
 בתכלית היופי מן צני היא לכל הארצות ומה תוכל להכין
 שאין בכל מעשה השם מעשה בטל גי הכל ככוונה בתכלית
 וכל דבר גדול וקטן יש לו תכלית כמו שאמר כל פעל י'
 למעניו אין לנו להכנס עתה לדבר בתכלית ומה הוא
 התכלית מכל המציאות בכללות כי בזה יש דעות חלוקות
 כמו שכתב הרפ"ם ז"ל בזה החלק פרק יג אבל הנראה
 מדברי רז"ל כי כלל התכלית למין האדם ובלבד לצדיקים
 שמקיימין את העולם כמו שאמר התנא באבות בעשרה
 סאמרות נבא העולם לתן שכר טוב לצדיקים וכו' ובמקומו

רבים כתבו כי כוונת הבריאה לצורך ישראל כי מחשבתך
 קדמה לעולם וכן נרא ספור הכתובים שנבר א למין האדם
 דכתיב וימתחם כאהל לשבת ואומר מלאה הארץ קנייך
 גלה לנו במלת מלאה כי אין העולם פנוי כולו סובב ומסובב
 כגלדי בצלים ואין זה מקומו לדבר בזה כי הוא ידוע לחכמי
 לב ומלת קנייך לשון רבים ודרשו אותו חכמים שהמשה
 קניינים ברא הקב"ה שמים קנין אחד וכו' כמו שהוא באבות
 ולשון קנין הוציאו אותו מלשון קונה שמים וארץ ולכאורה
 הוא ענין קשה כפי שקונה דבר שאינו שלו חליל וברושלמי
 תמהו על זה ואמרו על פסוק קונה שמים וארץ כפי קנאן
 ובאמת כי הלשון הוא חמור והתורה הזכירה אותו בכמה
 מקומו אביך קנייך עס וזו קנית וחז"ל שנתמשו בו ה קנייני
 קנה הקב"ה שמים קנין אחד וכו' ובמסכת ר"ה אמר ר"ע
 בראשון מה היו אומרים לוי הארץ ומלאה על שם שקנה
 והקנה ושליט בעולמו ואין ספק שאלו הלשונות יש להם
 ענין כי לשון קנה והקנה מורה על חירוש האמת ושליט
 בעולמו מורה על ההשגחה ויש מפרשי קנה שברא יש מאין
 דומר דק מאד לשמים ודומר דק לארץ וקנה שהקנה
 והמציא ועשה מכנו ישות גדול בכל יום ויום מששת ימי
 בראשית והימים עצמם רומזים לימים קדושים אין שם היום
 נתפס בהם ולכן כתיב כי ששת ימים עשה ולא אמר בששת
 ימים כי כל אלו הם קניינים ולכן אמר קנייך וגם יש באלה
 הימים שבמעשה בראשי רמז לימות עולם כמו שכתב הרמב"ן
 זמדרש דרשו כולם בחכמה עשית בחכמה ממש מדתו של
 של הקב"ה כמו שהרגס הירושלמי בראשית ברא אלהים
 ברחמא ברא ונוס' הודיענו כי מלת בראשית רומז ענין גדול
 וחכמים אומרים בזכות התורה שנקראת ראשית ובזכות
 ישראל שנקראו ראשית ותמצא בפסוק בראשית ו אלפיך
 לרמוז לשיתא אלפי שני היו עלמא ונפסוק והארץ היתה
 תוהו ובוהו ב אלפיך לרמוז ב אלפי תוהו ונפסוק למען
 תהיה תורת יי בפיך ב אלפיך לרמוז לב אלפי תורה ונפסוק
 עד כיבא שילה ב אלפיך לרמוז לשני אלפי ימות המשיח
 ועוד תמצא בפסוק בראשית ז מלות וכח אותיות ז מלות
 להורות על ז עמודים שהן ז ימי בראשית וכלם רומזים לזה
 והארץ היא מלה שביעית לרמוז לעולם הבא שהוא אלף ה'
 זהו ארץ החיים ועליה נאמר לעולם ירשו ארץ וכו' וז'
 אותיות כח מעשיו הגיד לעמו שכן תמצא בפסוק ראשון של
 עשרת הדברות וידבר אלקי וגו' מלות וכו' וז' אותיות כי
 עשרת הדברות הם כנגד מאמרות והראשון נעלם כי כן
 חסידה העשירית נעלמת והתשעה הם גלויים והם ט כלולים
 דין ורחמים זהם י"ח חי העולמים וכן רכב אלקים והו סביב
 י"ח אלף וזהו מאמרם ז"ל במסכת פוט שט ב"ה עולמות וכו'
 ואין ספק כי אלו חצוניים הם עמוקים מאד לא ישגו בשום
 שכל על אמתתן לא השרידים אשר קרא ולנביא אשר כח
 בהם לעמוד בחיכל המלך ומעש בראשי כולו מגיד בתהותו
 ממש ורמז בעליונים וענין שמים וארץ הם הכדורים
 ורומזים לעליונים דכתיב בהם ואתה תשמע השמי עול מלכות
 שמים וד' סודות המוזכרים ג' כפשטן והמאורות והקטנת
 הירח כמו שמוזכר בהגדה במסכת חולין בפרק ואלו טרפות
 ויש גורסין ביוצר של שבת ראה וחקטין צורת הלבנה וכל
 שאר העניינים ורומזים לעניינים גדולים והנהרות וכן עין
 ועץ החיים ועץ הדעת כלן כפשטן ורומזים לעניינים רוחניים
 וכמו שאמר רבי אברהם ז"ל ובעץ הדעת סוד ינעם והדברים
 כמשמע' וכב' כתב הרמב"ן בפירושו כיבד הנהרו שרמו ל'
 המחנה ולד מלכו מישון זה בבל וכו' כמו שבא בפירושו וענין
 גן עדן הוא ידוע זכר כתבו חכמי המחקר וכספרי הקדמונים

בראשית

פרשת תולדות נח

כפנור מוסק ולין רשע וגדיק יסוד עולם :
(עשני ז)

כעבור

סופה הוא רוח סערה כמו שכתוב בסופה
ובסערה דרכו וכתוב וכמוץ נגבתו סופה
והמשיל החכם עליו השלח הרשע אל הסוגה
שחיא סוקת לבני אדם והורסת הבנין ושוכרת האילנות
ותכלה מהרה וכן חרשע יזיק ויאבד מהרה ואין לו מעמד
והמשיל הצדיק אל היסוד שהוא מעמד הבנין כי הוא יסוד
עולם ובוכותו עומד ומתקיים וכמו שאבדו זל בכסכת
חגיגה שהעולם עומד על עמוד אחד וצדיק שמו שנ' וצדיק
יסוד עולם והוא ענין כי לוי מצוקי ארץ וישת עליהם תבל
ומירש וישת מן השתות י' הרסון שהוא כמו יסוד והוא שאמר
זל צדיקים מקיימין את העולם ויש פירוש וצדיק יסוד עולם
כמו צדיק לעולם בל ימוט כלום שהוא עומד לעד כמו היסוד
זהו מישט הכתוב והוא אמת כי הרשעים מוזקים לעול ומעמד
זמן מועט ויכלו מהרה והפך הצדיקים וכמו שאמר דוד לא
כן הרשעים כי אם כמוץ פירוש אין הרשעים כצדיק שאמר
למעלה כעץ שתול על פלגי מים וגו' לא כן הרשעי שאין להם
קיום ולא למעשיהם אלא כמוץ והוא חדק שנתבן שהוא
בזיק לבני אדם שמוליכו הרוח ונותן על הפנים ומזיק לעינים
וגופל בשדות ובכרמים ומזיק אבל אין לו מעמד וקיים כי סיד
יאבד ורכותינו זל פירשו כי זה הכתוב שהתחלנו בו כדבר
בורר הכבול אמרו כעכו סופה ואין רשע זה דור הסבול וצדיק
יסוד עולם זה נח שנקרא צדיק שבכותו נתקיים העול ומכנו
הושתת ונתמלא כמו שנאמר ומאלה נצצה כל הארץ : ודור
הסבול שהיה כלו רשע אבד קל מהרה : וכמו שבא ביו הפרש
ענין הסבול וענין נח ובניו כי לאחר שהזכירה לנו התורה
בפרשה שעברה ענין חרוש העולם שהוא יסוד גדול כמו
שאמרנו בפרשה ראשונה גילה לנו השם יתברך בפרשת נח
שתי פנות גדולות באמונה והם ההשגחה והשנר והעונש
כמו שפירש בפרשה שעברה כמו שאמר ויא ה' כי רבה
דעת האדם וגומר וכתוב קץ כל בשר בא למני והורה לנו כי
י' השגיח במעשיהם ונתן שכר טוב לנח ולבניו שהיו צדיקים
כמו שנא' בנח איש צדיק תמים היה בדורותיו ובמ' חלק מליני
בה ר' יוחנן ורש' לקיש ודרשוהו לשתי פנים חד אמר בדורותיו
היה צדיק שהיו כל בני דורו רשעים כל שכן אלו חיה בדורות
הצדיקים וחד אמר בדורותיו היה צדיק כנגד האחרים שהיו
רשעים אבל בדורות אחרים לא היה חשוב כל כך כמו שאמר
נח מקטני אמנה היה שחיה מסופק בהשגחה ולא היה ברור לו
ענין הסבול עד שבא כמו שדרשו בפסוק פגמי הסבול ולכן
הקריב עולת הבאה על ההורו הלב' ובמדרש אמרו כי עולת
כתוב חסר רמו לת' ק שנה שכן נגלה הירח לעולם והחתון
והוא היה מסופק בהשגחת התחתונים ולכן כתוב עילת מנין
חמש מאות וכן אלה מוצא במצרים שהיו כופרים בהשגחה
מנין דצ' עד' ש בא' חב' ולכן דרשו בדורותיו שלא היה שלם
כל כך אבל יפתח כדורו כשמואל כדורו ואין ספק כי בני
היו צדיקי כי הם שנתקלל אחרי כן גלה אותו הכת' ואמר
חז' כי בעכו זה לא חוליד נח בנים כדורותיו שהיו מולידין בן
ק שנה וחוא חוליד בן חמש מאות כי השם יתעלה כבש
מעיינו כי אמר אם יהיו בני רשעים אצטרך לאבדם ואין ראוי
לורע צדיק שיאבד ואם יהיו צדיקים יצטרך לעשות תיבה
מרוחה וטורח גדול לצדיק במונות ושאר דברים לכן כבש
מעיינו

כתוב כי כבר הלכו שם חכמי הרמב"ם לראות בעצ' ובעשני'
כשהגיעו קרוב מלהט החרב הסתמכת נשרפו : ובמסכת
תמיד כי אלכסנדר הלך שם דרך הנהר היוצא משם שהורו
לו חכמי ישראל הדרך כמו שמוכר מהגולגולת שנתנו לו
וענין הנחש הוא כפשוטו והיה הולך בקומה זקומה ונתקלל
והלך על גחון : וזל אמרו כי ימי עבדו שבע שנים בעבור
הקללה ולמדו זה בבבא קמא מסה שאמר הכתוב ארור אתה
מכל הבהמה ומכל חית השדה פירוש כי הבהמה נתקללה ז'
מן החיות והנחש ז' מן הבהמה כי חיה סמאה עיבורה ג' יום
והבהמה טמאה שנה הנה עיבורה ז' פעמים מן החיה : הנה
הנחש עיבורו ז' שנים ז' פעם מן הבהמה הטמאה : וכן איתא
בסדר קדשים בראש מסכת בכורות : כי הכלב עבדו ז' יום
והוא חיה טמאה כי כסמאים הכתוב מדבר דומיא דנחש וכל
זה כפשוטו ויש נחש גם כן רמו לנחש הקדמוני שרמו אליו
ש' למה בפסוק דרך נחש עלי צור : וכפי דעת רז"ל נתקלל כל
העולם בזה החטא וכל הנריות : כי אכלו כולם מאותו עץ
כמו שפירש ותתן גם לאישה עמה : וזלתי חול שהוא עוף כמו
ש' אמר וכחול ארבה ימים : ולעתיד לבא כשתשלם כוונת
הבריאה יחזרו כל הדברים ליושנן ולהיותן : והם זל כתבו
שנתקלל האדם בזיו ובקופתו ובחיו : ונתקללו כל בעלי חיים
וכל מרי האדמה והמאור : וזו דעת' משנה מניו ותשלחתי
קופתו דכתיב ויתחבא האדם ואשתו : חיו דכתיב כי עפר
אתה ואל עפר תשוב : בעלי חיים דכתיב הוא ישופך ראש
וכתיב וילמד לשרוף סרף אדם אכל ממה שאמר וילמד מכלל
כי בתחלת הבריאה לא היה טורף ולא מזיק : מרי האדמה
דכתיב ארורה האדמה בעבורך : כמו מעבור הארץ : בזעת
אפך : וקץ ודרר : המאורות דכתיב אך חושך ישופני : כל
אלה נתקללו אחר החטא : כי בתחלה בדעת ובציונו נבראו
כמו שאמר : ולכן כתיב קודם החטא אלה תולדות השמים
והארץ והוא מלא כי כל תולדות העליונים והתחתונים היו
בשלימותם : ואין בכל המקרא תולדות מלא חוץ משנים חד
דין וחד דפרץ : כי מכאן והלאה נתקללו וחסרו עד זמן
חמישים שיחזרו התולדות שלמים : ולכן ואלה תולדות פרץ
מלא כי כוסן המשיח הנא מפרץ יתקנו הכל : וכן במסורת
כל תולדות חסר בר מתרי גולה תולדות השמים והארץ ואלה
תולדות פרץ מורה לזה הענין : ומנא לן שיתקנו הכל : וזו
דכתיב ואחכיו כצאת השמש בגבורתו : קופתו דכתיב ואוליך
אתכם קוסמיות ודרשו חכמי זל מן קומה כלום קופות גדול'
חיו דכתיב כימי העץ ימ' עמי : בעלי חיים דכתיב וגר זאב וגו'
ופרה ודוב תרעינה וגומר : ושעשע יונק על חור מתן וגומר
לא ירעו ולא ישחיתו וגו' : מרי האדמה דכתיב כי זרע הנמץ
תתן מריה וגומר : המאורות דכתיב והיה אור הלבנה כאור
החמה וגו' : מכלל שאין זה כאור האור ימי בראשית כי היה
בהם אור גדול וכמד' כי בכל יום נתוסף אור וליל שבת ויומו
אור גדול מאוד ולכן לא נאמר ביום השביעי ויה ערב ויה
בקר כי נשתמש האור של יום הששי לשש שעות יום ששי
וליל שבת ויומו : ואמרו כי זהו המזכ' בעמידת השם ליהושע
ולא אף לבא כיום תמים מן הימים התמימי' שהם ימי בראשית
היוודע סוד ח' מים האלו ולמה הם רומזים ידע כי בן רומזים
שהאלף השביעי אור גדול כי הוא יום שבת ומנוחה לחי
העולם וזהו סוד השמישו והעבולות גדול דכתיב לא יהיה אור
יקרות וקמאן כאור העולם הזה אלא כאור העולם הבא והוא
שנשתמש ביום ראשון דכתיב יהי אור וגו' וצדיקים לעתיד
לבא דכתיב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו' :

מעיינו עד ת'ק שלא יחיה הגדול שבבניו אלא בן לאה דכתיב
 כי הנער בן מאה שנה ימות וגומר ונתן שכר לצדיקים ונישלו
 ופחה הושתת העולם והעניש לרשעים בשני עולמות כמו
 שכתוב וימח את כל היקום וגו' וכתיב ויסחו מן הארץ שהיא
 ארץ החיים ואמרו במדרש זכר צדיק לברכה זה נח דכתיב
 איש צדיק ושם רשעים ירקב אלו דור המבול דכתי' וי' רשעים
 יכסה חסם וכתיב כי מלאה הארץ חסם ונשאר שם לקללה
 דכתיב קל הוא על מני מים תקולל חלקתם בארץ שמרע
 מדור המבול לא ימנח דרך כרמים לא עשו מעשה הרמים
 כהושלח וחנוד ולא מנו דרך ילכו כרמים הכף שימוש ולכן
 האריך הכתוב בספור נח ובאלו הדורות בענין אלו הפנות
 שאמרנו שהם יסוד גדול בתורתנו כי הסיפורים שנתורתנו
 יש להם ענין גדול והוא החלק הג' שנתחלקה בהן תורתנו
 כי היא בעלת שלשה חלקים כמו שאמרו בשנת פרק ע'
 דרש החוה גלילאה אורי'אן תליתאי ואמר שלמה חלא
 כתבתי לך שלישים . האחד סודות מעשה בראשית
 ומעשה ברכבה . והשני מצות עשה ומצות לא
 תעשה . והג' ספורים דור המבול והמלגה ותולדות אדם וכבר
 כתב הרמב"ם ז"ל כי אלו הספורים שבתורה שיחשוב אדם
 שאין בהם תועלת הם עיקר גדול ומנח גדולה בעיקר היות
 ובאמונה ובאו להורות על החידוש ולאמת אותו שהרואה
 שבזמן מועט כזה ישתרגו עמים בקצות הארץ יעלה לבו שינא
 ויחשוב כי העולם קדמון וכאה תורה והודיעתנו תולדות נח
 היאך נפרצו ונתרכו בזמן מועט ומהם נפרדו האיים בסבת
 המלגה ובזמן מועט והודיעתנו אורך יסידים כי אברהם
 אבינו ראה לנח ונח ראה לאדם הראשון והוא עד ספי' עד
 בחדושי יאמרו חז"ל בכבא בתרא במרקי יש נוחלין וקמלו
 העולם ועקב אבינו ראה לאברהם ולשם בן נח והנה יעקב
 עד שלישי ועקב פרסם החידוש לבניו ונחפרסם ונתאפת
 להם כאלו ראו אותו בעיניהם שהאנשים מנידים בכל דור ודור
 ענין אבותיהם עד ארבעה או חמשה דורות והוא בעיני'הם
 כאלו ראו אותו והיה ביניהם ועל זה סיפר הכתוב אורך חיהם
 ומצינו שלשה הפרשות בין העשרה דורות הראשונים לעשרה
 השניים כי בראשונים היו ימים ארוכים יותר מן האחרונים .
 ובראשונים כלל הימים הראשונים עם האחרונים . ובשניים
 לא כלל . בראשונים אמר יוסת הראשונים לא אמר יוסת .
 וכתב הרמב"ם ז"ל כי זה האורך מן הימים לא היה
 אלא בנוכרים במרשה כי האחרים לא האריכו ימים אלא
 כזמן הנהוג היום וסיבת אריכות היה בעבור אחד משני דברים
 או שהיו צדיקים ויראת השם תוסף ימים או שהיו מונותיהם
 בתכלית ההנהגה הטובה והרמב"ן ז"ל הגיה על זה ואמר איך
 תוסף חנהגה הטובה כפלי כפלים ואם בדרך נס שהיו
 צדיקים לא היו צדיקים יותר מהאחרים אבל הוא ז"ל סובר כי
 האריכות היה בכלם דור אדם שהיה קרוב לחידוש והוליים
 אדם שהיה מעשה אלהים היה אריכות בהם יותר . ובדור
 המבול נתקלקל האויר ושנו לארבע מאות ובדור המלגה
 שנתמזרו בשני האויר שנו למאתים ובדורות האבות נראה
 שהיה זמנם זמן הנהוג היום שבעים או שמונים שנה כמו
 שהזכיר משה עליו השלום ימי שנותינו בהם שבעים שנה
 וגו' . והחסידים והצדיקים בדורות האבות היו מאריכים יותר
 כי פרעה תפח על חיי יעקב ואמר כמה ימי שני וגו' והוא
 השיב שלא השינו את שני אבותיו . ושעם שכלל חיים
 הראשונים עם האחרונים בראשונים כי היו מעשה אלהים
 וטבעם חזק בימי הקנה כימי הגעורים לא כהתה טבעם
 ככהם או כן כהם בקנה ואלו האחרונים נתקלקל האויר
 ונתחלש כהם ולא היו האחרונים כימים הראשונים כזמנינו עתה

ומה שאם יוסת בעשר דורות הראשונים לסבה כי לו העשרה
 בלבד כתו בכבוד על כשתן וכל השאר ננועו בסבול . ואלו
 האחרונים לא הוצרכו לכתוב בהן סיחה כי כלן פתו על כשתן
 ומח שהזכיר בנח מיתה בעבור שחיה מן הראשונים ומה שכתב
 בתורה הוא כמו שכתב רש"י ז"ל כמו שכתוב במקומו והארכנו
 בזה כי אלו הספורים הם לתועלת גדולה ועיקר גדול באמונה
 וסודו על ההשגחה בענין המבול והמלגה כמו שכתוב וירד
 " וגומר . וכן ספור מלכי אדם ואלוהי סעיה הכל הוא
 לצורך גדול . והמתעקש מלעיג על זה כמו שאמרו על מנסות
 שיהיה אדם לא היה לו לטעם לכתוב אלא ואחות לוטן תכנע .
 הנה כי הספורים יש בהן שתי מנות גדול . ענין חדוש וענין
 השגחה עם השכר והעונש ונח נולד לעשרה דורות ככאמר
 רבותינו ז"ל באבות וכמו שהזכיר מן הדורות הכתובים במרשה
 ואין ספק כי אלו העשיריות הם לענין וכורים על חדוש שני
 וכמו שאדם הראשון נולד מהול כן נולד כהול נח ונחמלא
 כל הבית אורה ועל זה הכיר אביו ואמר זה ינחמנו מבעשנינו .
 ויש בלמדנו שכשקלל הק"ה אדם ואם ארורה האדמה וגו'
 אמר לו עד כתי' אמר לו עד שיוולד אדם מהול כיוצא בכך כיום
 שנולד נח הכיר אביו ואמר זה ינחמנו וגומר . שהיו זורעים
 חטים וקוצרים דרדרים עד שכא נח . ומעצבון ידיו שהיו
 עושין מלאכת הארץ בידיהם וכשבא נח התקין לדם אתים
 ובהושיים . ונכפל שמו נח נח שהיה נח לשם נח לבריות .
 ויש במדרש שזכר שמו בפסוק ראשון שלשה פעמים שראה
 שלשה עולמות מיושב וחרב ומיושב . וכמו שהזכיר הכתוב
 נח דיאל ואיב ששלשתן ראו כך . יוסת הכתוב כי נשתתה
 הארץ . וענין השתתה באמר על ענין עבודה זרה דכתיב מן
 השחיתות ועשייתם לכם . ויאמר על שמיכות זמים דכתיב
 ויאמר דוד אל אבישי אל תשחיתו . ויאמר על גילוי עריות
 דכתיב משחית נפשו הוא יעשנה ואלו עבדו עבודה זרה
 דכתיב אז הוהל לקרא בשם " כי הוא ענין עבודה זרה לא
 כמו שפירש רש"י בע"כ התחיל לקרא לשם ולהתפלל לו כי
 אדם התחיל ואהריו בניו אלא אז התחיל לקרא אלהים אחרים
 בשם " . וכן דעת הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל והרמב"ן ז"ל
 ויש ספרים החלל מן החלל כי נתחלל קדוש השם בימי .
 ועברו על שפיכו דמים . קין הרג לאחיו למך הרג לוקנו על
 חעריות דכתיב ויראו בני האלהים את בנות האדם . ופירוש
 העניינים כי בני הדיינים והמנהיגים אשר להם לעשות הדין
 והיושר הם עושים הרוע וההמס שולקחין הנשים שהם
 טובות בעיניה הן מניות הן נשואות והוה מכל אשר בחורי .
 וקיסור הכתובים כך כי אלו בני האלהים הם בני אדם הראשון
 שהיו מעשה אלהים ואלו היו גדולים בנבזה וחוק כי היו
 בתחילת הבריאה . וכאשר היו רואים בנות האדם היפות
 בעלות תקומות והבריות הדומות להם לוקחין אותם בחסם
 ואכרו כי הנפילים יצאו מזה הזיווג בימים ההם . גם אחרי כן
 שנתפרסם הדבר ולא היו עושים זה בגילוי ובפרהסיא אשר
 יבואו אלה בני האלהים לבנות האדם בכתר
 ובצנעה וילדו להם והיה ניכר ובפרסם כי הם גבורים ויש
 לרש"י דרך אחר בזה וזה הנכון בדר המשט והוא דעת הרמב"ן
 ז"ל ובפרקי רבי אלעזר הגדול סוד גדול בענין הנפילים וזכר
 בפסכת יומא כי אלו הם הפלאים שנמלו כמקום קדושתם
 והוא ענין גילם . הנה שלשה עבירות נכללות בענין השחתה .
 ורבותינו ז"ל אמרו שעברו על שבעה מצות שנצטוו אדם
 הראשון והם עז' גילוי עריות . שמיכות דמים . ברכת השם
 ודינין אבר מן החי וגומר כמו שדרשו בסנהדרין פרק ד' מיתות
 מפסוק ויצא "אלקים וגומר ויצא אליו הדיין " זה ברכת
 השם אלהים זה עבודה זרה על האדם זה שמיכות דמים .

בפרק חלק חם לקה בעורו כלב נקשר עורב רוקקי ובמדרש
 כי נח הכיר כשנעשה לו גילוי הערוה שהם עשאו כי הכיר
 אותו הקלקול בזה המעשה כי על ידי חייב בתלגלל החובה וכן
 גענש סדה כנגד מדה כן יתגב מלך אשור את גלות כצורים
 ואת גלות כוש וגומר וחשופי שת ושם שלקח השמלה
 דכתיב ויקח שם וגומר וזכו בניו לנטיילת כצות טלית ויפת
 שעור במצות וזכו בניו נגו ומוגו לקבורה בארץ ישראל
 דכתיב אתן לגוג מקום שם קבר ויש בענין שלוח
 חיונה והעורב עניינים גדולים ופשישים אמרו דרך הפשט כי
 שלח את העורב תחלה שהיה קרוכ לפתח חיונה חיתה עמו
 שנאמר וישלח את חיונה מאתו ועוד כי העורב דרבו לאכול
 גבלות וחשב גח אס ימצא גבלות נדע כי קלו חמים וזכשחור
 ולא הביא שלח את חיונה כי יש לה הכירה גדולה לשוב
 לקינה ולכן שולחין אותה חמלים וזהו מירוש כנפיה מגניות
 עליה כלום מן השמיטה ובהגדה תשוב צהת השיבו עיני
 לגח רבך שנאני שצוה להביא מן העוף השחור ומן חבהמה
 השחורה שבעה שבעה וכן הפמא איש ואשתו האיד
 אתה מסכן אותי אם אמות נאבר מין אחד כן העולם
 שלח מן הטהורים שאמילו יאבר ישארו הרבה ושלח את
 חיונה דמתיילא לכנסת ישראל ובתחילת חוהה אליו ולא
 מצאה מנוח ואם תאמר כבר נראו ראשי ההרים אין דרך
 לקנן אלא בדליות העצים וזכפס השנית באה והנה עלת
 וית טרף כמיה ורבותינו זכרם לברכה אמרו מחר המשחח
 הביאה וחד אמר נפתחו לה שערי גן עדן כי כוונתו לומר כי
 כל האילנות ניסוחו ואמילו אצרו ובלין של רחים כי יחורו
 תאנה ונמנים וכל האלנות הכנים בתבה ולכן אמרו סגן
 עדן הביאה כי לא היה שם המבול דכתיב בן אדם אטור לה
 את ארץ לא מטהרה היא לא גושם ביום זעם ואלו היינס
 שלא היה שם המבול או שנאמר כי ימי המבול ארבעים יום
 ולא היה שם אבל שאר הימים מי עכבם שלא נכנסו שם
 ובעבור כן לא נשתכח האילנות ודרשו כמלת מיה רבן
 המזה לו מוסב שיהו מוונותי פרים והם בידי שמים ולא
 מתוקים והם בידי בשר ודם ועוד כי מלת טרף רמז לנו כי הזר
 החייוש והטרף מלשון טרף נתן ליריאו ומיה רמז למי השם
 חייועי ורמז כשישראל בגלות וסבלין סורין וצרות הם
 מחויקים באמונתם וככוונתם יותר מהזמן שהם בריח
 וידע כחכמת הטבע כי חיונה כשהיא שבעה מתרחקת מבת
 זוגה וכשתיא במיעוט המונות מתדבקת עמו וזהו הנה
 צרפתיד ולא בכסף בחרתיך בכור עוני חוד הקדוש ברוך הוא
 ולא ראה מדה טובה לישראל כעניות ואמרו יפה עניות
 לישראל וגומ' ועוד יש רמז לשלוח חיונה ובהזרתה לתיבה
 לזמן הגלות והגאולות כי תחלה באו איש ואשתו מאליו
 רמז לביאת מצרים איש וביתו באו והשילוח הראשון
 לגאולת מצרים וחזרתו פעם שנית לתיבה רמז לגלות בית
 שני וחזרתה והנה עלה זית טרף במיה רמז לגלותינו
 ולמוננותינו בלעג וקלם ושלחח ולא יספח שוב אליו עוד
 רמז לגאול העתיד ויש רמז למלת ויחל' והשם תברך קבל
 קרבנותי כי כן לעתיד וערבה ליי מנחת יהודה וגומר בא
 קיום העולם על ידי קרבן ונשבע שלא יכרת כל בשר ורזל
 למדו במסכת שבועות שבועה זו מדכתיב לאו לאו תרי זמני
 דכתיב לא אוסיף ולא אוסיף וכתוב לא יכרת ולא יהיה עוד
 מבול ואמרו מכלל דלאו לאו שבועה היא הן שבועה חיא
 ומצינו שקראת שבועה דכתיב אשר נשבעתי מעבור
 מי נח וחם מן המבול וסמכס לגח שהוא עדיק וכוכותו נצול
 חעולם והראשון כי מי נח יש שקורין אותו שתי מלות
 כי מצינו יש ספרים שהוא מלה אחת כמו כימי נדת דותח

לאמר זה גילוי עריות מכל עץ חגן זה גול אכול תאכל ולא
 אבר מן החי על הנה כמו שאמר גול גם כן שנא ויקחו להם
 גשים בגלוי דיני בני האלים שהיו הדיינים עוברים על
 המשפט אבר מן החי כי השחית כל בשר ונאמר להלן אך
 בשר בנמשו דמו ברכת השם או הוחל ועל כלם לא נחתם
 גזר דינם אלא על החמס מנשים ומשא החמסים שהיו עושים
 והוה כי מלצה הארץ חמס וגומר כי הוא דע לשמים ורע
 לבריות וכמו שאמר הנביא חמס קם למטה רשע לא מהם
 ולא מהמונס ולא מהמהם ולא נוה בהם מירו על מטה רשע
 שהוא דור המבול או מירוש למקל רשע להלקותם לא מהם
 מירוש לא נשאר בהם עד אחד דכתיב וימח ולא מהמונס
 אמילו מהמונס ובהמתם כמו שנאמר את כל היקום ולא
 מהמהם מירוש בנים קטנים ובני בנים וכן ת' בנין ובני בנין
 שדעתו של אדם ויש מפרשים אין נוה אחריהם דכתיב וימח
 אין תועלת בהם ויש מפרשים אין נוה אחריהם דכתיב וימח
 כל בית ישראל אחרי' ויש מפרשים לא נשאר מי יספוד
 אותם שנאמר נחה על המון מצרים והורידחו בסנהדרין פרק
 חלק אמרו חכמים ול' אם אדם חשא בהמה ואלגור' מה
 חשאי מסל למלך שזימן חומה וסעודה לבנו וקלקל חבן
 עמד האב ושרף החומה ושפך הסעודה ויש במדרש
 רז' נוה בהם נח בהם כי נח מקטני אמנה היה שאותיות
 אחה ע' מתחלפות וכן דרשו בפרק חלק וראיה סמני מי
 המבול אבל חיה צדיק בדורותיו והיה תמים ולא היה הולך
 אחר הונרי שמים כמו שאמר תמים תהיה ועשה השם עמו
 נסים גדולים כי באו הבהמות והעופות מאליות ולא הוצרך
 לצוד אותם בהרים ומה שאמר בבהמה איש ואשתו ובעופות
 זכר ונקבה על דרך חמשש למי שהבחמות דרך הורתן
 ולידתן ועיבורן דרך גבר בעלמה אבל העופות מטילין בצי'
 ובמדרש כי הביא מאיתן שחוקקו לנשותיהם והיו מעוכרות
 קרבנות לילד כדי שתלדנה מיד כי הארי וחדוב
 והמיל ילדות לשלשה שנים והנחש לשבעה שנים ועוד יש
 לומר כי הכניסם גדולים בקופה להגדיל הנס כמו במעשה
 בראשי שנביאו בקומתן ויש בענין חתיבה והשיעורים שלח
 ענין כי לא באו במקרה כי אלו השיעורים אמילו שהם גדולים
 לא יספיקו כי הגיל והראם לא יכילו בהי וכמה בהמות
 ועופות וכמו שאמרין בפרקי רבי אליעזר מאה וחמשים מיני
 עופות טמאים יש במזרח וכלם מין איש הם ולשחורים אין
 מספר ועל כל פנים יצטרך להכניס שם מכל מין ומין
 ומאכל ומוזן לכל אחד אלא שהיה נס מחויק המועט את
 המרובה אבל זה הסניק יש לו ענין ורמז בהם שמות הקדש
 כי הארץ שהיה שלש מאו רמז לשין של שדי ורחבה נ' רמז
 לגון של ארני ולג' שערי בינה ול' קומתם שהם עשר לכל
 מדור רמז ליד של שם הגדול הראשונה והיו שלשה עשירות
 הקדושות וכנגד ג' עולמו להיות לו לזכות ובעבור הקדושה
 נאסרו בה בתשמיש דכתי' אתה וכוניך ואשתך ונשי בניך וכן
 עשו ויבא נח ובניו וגומר לרמוז להם שיאסרו בתשמיש
 וביציאה צוה להם צא מן התבה אתה ואשתך וגומר לרמוז
 שיהיו מותרין בתשמיש ועדין נתפחד שנאמר ויצא נח
 ובניו וגומר שנתירא להוליד בנים לכליה כמו דור המבול עד
 שבה מונח והקריב קרבן ונתרצה ונשבע לו וחזר וצוה
 מרו ורבו והיו כלם קדושים ותיבה והצילו השם מכל צרה
 פכמה בתיבות אריה ודוב וגמר ונחש מעופף וזהו ויסגור י'
 בעדו וכתתיב וסגר מום אריותא ובמדרש קרבו בני דור
 לפתח להרנו וסגר לו השם פתחת ד'א נלחם בעוד כד'א
 והרץ חנית וסגור לקרא ארודם ולא נרקבו המירות ולא נסרח
 חבשר כי היו ראויין לגיסי' ונ' קלקלו בתיבה כדאיתא

כלומר כימי נדח והראה עוד לנח את הקשת זה על זה וזה
 ולפי הפשט זה הקשת כבר היה בענין דכתיב נתתי בענין
 כי לפי הטבע הוא מלה השמש הנראה בענין ומה שנתחד
 עתה הם הגוונים ויש מפרשי נתתי להבא דכתיב נתיי כסף
 הידה קח ממני והוסיף כח השמש אחר הסבולי ועל דברי
 הקבלה יש בענין הקשת ענין גדול כמו שהזכירו בב"ר ולכן
 אסור להכתכל בו כי היא מראה כבוד כמזכיר ביהזקאל
 דכתיב כמראה הקשת וגומר ועוד נוכל לומר לפי הפשט
 שברא יי' חדשה בארץ לעשות קשת בענין ואמרו בטעמו כי
 הוא מורה שלום כי לא עשה רגליו למעלה שיראה כאלו מן
 השמים מורים וישלח חציו בארץ ועשאו בהפך להורות שלא
 יורו בו מן השמים לכן דרך הנלחמים להפוך קשתם כאשר
 יקראו לשלום וכן נראה כי נתחדש עתה כי בימי הצדיקים לא
 היו צריכים לאות הקשת כי הן עצמן לאות כמו שדרשו
 לדורו עולם לדרת כתיב כי בימי חזקיהו ובימי רבי שמעון בן
 יוחאי לא נראת' הקשת וכן מצינו בכתובות שאמר לו רבי
 יהושע בן לוי נראתה הקשת ביסוד אל' אין אל' אם כן אי
 אתה בר לויא ואמרו ולא היא וכו' וזכר ברית בכאן ז' פעמים
 לרמוז לשבעה עמודי' ועוד נתחדש לנח מצות בצאתו
 בבריאה חדשה כל בשר וגומר אך את דמכם וגו' כי בזכותו
 הותר הכשר כי בתחלה נאסר דכתיב באדם הנה נתתי לכם
 את כל ירק עשב ועתה הותר הכשר דכתיב כירק עשב
 ועתה אסר להם שפיכות דם באדם דכתיב ואך את דמכם
 לנפשותיכם לרבות הורג עצמו כי ירוש אותו ומיד כל היה
 כמו השור יסקל אבל הורשו הבהמות לטרוף לחברתה
 דכתיב וילמד לטרף טרף וגומר וספרה לנו תורה קלוקל
 נח בנין להיות מוסר לאדם וכמו שאמרו זכרם לברכה
 בסנהדרין פרק בן סורר ומורה שלש עשרה וויין נאמרו בנין
 פרשת נח ועוד אמרו תקנו מיני גופני נתקלקלו ולא
 נשתת' לנו אלא אחד דכתיב החדלתי את תירושי תירושי
 בגימטריא הכי הוי' וכן הוא אומר למי אוי למי אבוי וכן
 למדנו שגדונו עמו שטן וכשעת נטיעתו שחט שם כבש וארי
 וקוף וזויר שכן בתהלה קודם שישתה הוא כבש שתה קצת
 הוא גבור כארי שתה יותר הוא מרקד כקוף נשתבר
 כתלכלך ושובב כחזיר וכו' ביום נטע ובצר ושתה ונישתכר
 ונתקלקל ועל זה באתה נת שבע והזוירה לבנה אל למלכי
 שתו ויין וגומר ומה שאמר ויתגל בתוך אהלה יש ענין
 ובמדרש כי רבו לשמרון שנקרא אהלה שגלו משם עשרה
 שבטים בעבור היין דכתיב השותים במוסקי יין וכתיב שם
 עתה יגלו כראש גולים וכתיב הכא ויתגל וכתיב לכן גלה
 עמי וגו' ואמרו ר"ל חסרא דמרוגיתא ומיא דיומסית קיפחו
 עשרת השבטים כשנת פרק חבית של יין וכולו יומח שקלל
 נח לכנען ולא לחם בעבור בני יותר קשה לאדם קללות בנו
 יותר מנינו ויש אומרים כי הם נתכרד כשישא מן התיבה
 ומי שהוא מבורך מהשם היאך יקללו הוא ולכן קלל לכנען
 בנו ואף על פי גן חם ראה והגיד לאחיו וכנען עשה לו רעה
 כך הוא בסנהדרין פרק סורר ומורה ולא גילה הכתוב אותו
 ולכן אמר אשר עשה לו בנו הקטן והרמב"ן ז"ל אמר כי חם
 הוא הקטן לנח ויפת הוא הגדול דכתיב אחי יפת הגדול
 והקדים שם למעלתו וחס הוא הקטן וזה הוא אשר עשה לו
 בנו הקטן ומה שקלל קלל כנען בעבור שהוא חבן הגדול
 לחם דכתיב וחס הוא אבי כנען ואחר שנתקלל כנען נמנה
 אחרון כי הוא עבד עבדים לאחיו וכשהיה המעשה לא היה
 לחם לא כנען ורש' פירש הדברים כפשטן אשר עשה לו
 בנו הקטן על חם וקטן כמו הנה קטן נתתיך בוי ופחו ומה
 שקלל קלל כנען אמר אתה גרמת לי שלא להוליד בן רביעי

יקולל בנו הרביעי ויהודיענו הכתוב בענין דור
 הפלגה ועונשם כי השם יתברך עיניו מקווחות על כל דרכי
 איש לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו כי הם יזמו לעשות
 להם עיר ומגדל ועניינם ידוע ולכן אמר אשר בנו בני האדם
 בהא הידיעה להודיענו כי במקצת יזמו לעשות
 בחטא אביהם וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל כי קצצו בנשיות
 והוא דעת רבותינו ז"ל וכמו שלמדו בסנהדרין כתב הכא שם
 וכתיב התם ושם אלהים אחרים לא הזכירו ולכן היה
 עונשם להפרידם בלשון ובאראות מדה כנגד מדה וזהו
 בנסעם קדם מקדבונו של עולם ולכן נענשו בכלול שפה
 כי תחלה היה להם שפה אחת ודברים אחרים כי יש
 בעמים שיש להם שפה אחת ואין להם דברים אחרים כמו
 בספרד וצרפת שיש להם לעז אחר ואין מדברי לשון אחד כי
 אין אלו מבינים את אלו אלא בדוחק וכן עמים אחרים
 בלונברדיא אבל דור הפלגה הכל היה שפה אחת ודברים
 אחרים והוא לשון הקדש כי כלם היו מדברים בו וכשנפרדו
 בעונם נתקלקל הלשון ונתפרדו לע' אומות ולשבטים
 לשון ונשאר לשון הקדש בישראל ובורעם ואבדנו כמנו
 הרבה ונשאר ממנו קצת בפי האומות וזהו אמרם ז"ל ריש
 פרקין דסנהדרין טט ככתמי שתיים פת באפריקי שתיים כי
 הוא לשון הקדש וכן כראש השנה שכן בערבא קורין לברא
 יובלא כי חלילה שכלמוד מצותינו הקדושות כלשונות
 הגוים ושנביא ראיא פלשונם הגרוע אבל הוא לשון
 קדש נשאר בידם והיתה הקבלה ביד חכמי ישראל כי אותו
 לשון הוא לשון הקדש ודרשו רבותינו ז"ל בפירקי רבי אליעזר
 בי אברהם אבינו כשעבר עליהם אמר להם סח אתם חושבים
 לעשות אמרו לו עיר ומגדל לעשות לנו שם ואברהם
 הבין ענין מהו עיר ומגדל ושם אמר להם למה אתם יגיעים
 באלו האכנים טוב לכם לברור באבן אחת שנאמר על אבן
 אהת שבעה עינים ואין אתם צריכין לכוונות אחרות ולא
 שמעו לו והוא ע"ה בחר באותו אבן ועל זה נאמר אבן
 מאסו הכונים אלו דור הפלגה היתה לראש פנה זרע אברהם
 ואברהם התחיל תהלה לעשו אותה יסוד ופנה גדולה ועליה
 אמר הכתוב משם רועה אבן ישראל ואמר הכתוב על אבן
 אחת שבעה עינים ואמר הן חן לה וזו היתה המראה
 של יעקב דכתיב והאבן גדולה על פי האבן
 כי משם תצא תורה ומשם ישקו הערבי
 שנא' כי מציון תצא תורה ודבר
 יי' מירושלם

פרשת לך לך

יפישית מכני אדם סונק מן בטפתותיך על כן כדכך אלהים לעולם (תילים מס)

יפישית

מכני אדם וגומר חנור חרנך על ידך
 נכור וגומר והדרך צלח רכב וגומר
 הכתובי הללו דרשום רבותינו ז"ל על
 אברהם אבינו עליו השלום ואלו הם המסומר ומסומר
 נאם יי' לאדוני אמר דוד ע"ה עליו ועל זה אמר בכאן שיר
 יידידות על אברהם שנקרא ידוד ועל זה קרא שם בנו ידודה
 וקראו במסומר אחר אוניי וכל זה קראע נכבד כי לקח
 שמע ממדת אברהם שהוא איש החסד ולכן היה דוד רגל
 רביעי לכסא וכמו שנאמר באברהם אנכי מן לך אמר
 דוד ותתן לי מן ישעך ואנו חותמין מן אברהם מן יוד
 ולכן

ולכן חיה ענו ושפל כסוהו ולכן אמר וענוהך תרנני ואמר
 בכאן מעשי למלך קראו כן כי זכה לכתר מלכות כמו שבא
 בפרדש שזכה לשלשה כתרים שזכו ישראל בעבורו וירשום
 במנו זכה לתורה דכתיב מצותי חקותי ותורותי תורה
 שבכתב ותורה שבעלפה ולכן היה אוכלוסא יודע ומכיר
 נדיעות ובפרצוף זה נרמז בו אעשך לגוי גדול וסופי תיבות
 שישים רמז לשישים רבוא ולכן לא זכו ישראל לתורה עד
 שהיו אוכלוסא זכה לכתר כהונה דכתי' אתה כהן לעולם
 זכה למלכות דכתיב ואגדלה שמך וכתיב מעשי למלך
 ונרמזו אלו השלשה כתרים בזה הפסוק ואעשך לגוי גדול
 זה כתר תורה כמו שאמר שהיה באכולוסא במתן תורה
 ואברכך זה כתר כהונה דכתיב ואני אברכם כתר מלכות
 דכתיב ואגדלה שמך שהיה חשוב וגדול כמלך והמלכים
 היו ריבויים עמו ברית וחיו מכבדן אותו כמו שמצינו בואת
 הפרשה בפרעה ואגדלה שמך שהיו מכירים בהצלחתו וכי
 עמו שנתקיימה ואגדלה שמך ואף על פי שהוא היה הולך
 מעיר לעיר והטלטול סבת מיעוט שהיה והגדולה ואף על פי
 כן הוא היה הולך וגדל ועל זה נאמר לו שלשה עניינים
 ואעשך לגוי גדול וגומר כי הטלטול ממעט שלשה דברים
 ממעט פריה ורביה ע"כ הבטיחו ואעשך לגוי גדול
 והכמין על כן הבטיחו ואברכך שהוא תוספת הסמון
 והשם הבטיחו ואגדלה שמך ולכן קראו מלך ואמר ימיא
 כבני אדם והיא מלה כפולה שהיה לו לומר ימיא על כן דרשו
 ז' ריבוי יופי כי כפל לחוק כמו אדמדם ירקק ואמר
 נתימית בעליונים נתימית בתחתונים בעליונים שהיה ככרין
 בכל מקום האלות וקרא בשם יי בתחתונים שהחזיקו
 לאלוהו דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן ועשה כמה
 תוכחות עם בני דורו והיה שני מכל בני דורו מן החולקי'
 על אמונת השם ועל זה הבטיח ואברכה בכרכיך ומקליך
 אזור שהיה לו תוכחות גדולות עם נמרוד ועם האחרים
 החולקים עליו וזה הענין מוכר בתלמוד ובמדרש והוא
 מפורסם בספרי חכמי האומות כמו שכתב הרב רבינו משה
 בר מיימון ז' שצא כתוב בספרי חכמי האומות והוכיח
 שם כזה הלשון אברהם שנולד בכותא שחלק על העם ואמר
 כי יש פועל בלתי השמש וחבאו עליו פענות וראיות מפעולת
 השמש ממה שאנו רואין מפעולותיו בזה העולם השפל
 והוא השיב שאמת הוא אבל הוא כגרון ביד
 החוצב בו ולבסוף אמרו שכעס עליו המלך וצוה להשליכו
 כבית הסוחר ונשאר שם ימים מתוכה עמהם עד שפחד
 המלך מן שיחית מלכותו ויסיר בני אדם מאמונתו ונרשדו
 מארצו והלך לארץ כנען ע"כ כתבו באותן הספרים ויש בהם
 עניינים רבים מן התוכחות אבל מוכיח אותי בקיצור כאיש
 הזוכר טענת בעל מחלוקתו שהוא מקצר בהם אבל אין
 ספק שהיה הענין מפורסם וזה הענין מוכר בתלמוד גם בן
 כשהשליכו נמרוד לכבשן האש וזהו אשר הוצאתיך מאור
 כשדים ואור כמו חסותי ראיתי אור וכן דרשו על כן
 באורים ככדו יי באלין פגסיא והפי העשיות של בית
 הכנסת ומלת הוצאתיך מורה על זה כי לא אמר אשר
 לקחתך כמו שכתוב ואקח את אביכם וגומר אשר
 הוצאתיך כמו אשר הוצאתיך בארץ מצרים ור"ל מנו זה
 אחר מ' נסיונות כי לדעתה ג' מהם לא נכתבו והשבעה
 הם מפורשים כי הם כנגד עשרה אספקריות של הקדוש
 ברוך הוא שהשלשה הם נעלמים ולכן זכה אברהם במדת
 החסד מדה' שה' הם נסתרים והם מונים אלו השלשה
 שנחבש שני פעמים במסגר כמו שהוכיחו חז"ל בכנא בתרא
 פרק הכוכב הספיקה עשרת שנים שנתבש אברהם שלשת

ככתא שבעה בקרדו רב דימי מתני' אימא * ומצינו במדרש
 כי במסגר הראשון לא ראה מאורות ועשה עמו השם נס
 שלא אבד מאור עיניו כי לפי שכתבו הכמי הטבע מי שיושב
 בפחדן זמן גדול ויוצא לאור מאורותיו כדור ויש אומרים
 כי זה עשה רב ששת דחבירו במאור עיניהם שהיו תרים
 אחרי עיניהם והחסירו בזה הדרך ובמסגר השני היה רואה
 קצת מאורות וחיו מאכילין אותו לחם צר ומים לחץ ואמר
 כי שם חיבר ספר הנקרא עבודת ה' דהאברהם אבינו וכמו
 שאמרו חז"ל ע' דאברהם אבינו ת' פרקי דהו' והמסגר השני
 אור כשדים כשראה נמרוד שלא נוקב באלו המסגרי השלישי
 לכבשן האש ואמר שהיה נמרוד חכם וצד הבריות כמו
 שכתוב נבול ציד וסח שכתב לבניו מורה הכפתו והיה
 יודע שמדת אברהם חסד והוא מים העליונים ואמר כי לא
 יזיקו אם ישליכוו במים השליכוו באש הפך מדתו
 השב שייקדו ולא ידע כי הפים מכבין האש כמו להנניח
 וחבירו יא' שלשה נסיונות בנהו ז' לראש ה' והד' לך לך
 והשאר מפורשים ורמז' מנהא' לך לך והי' לך אל ארץ
 המוריה ויש בקצת המדרשות בן כי אמרו פתח בלך לך
 וסיים בלך לך ובלך לך עולה מאה רמי לצאה ברכות ולכן
 לא נולד יצחק עד שהיה אברהם בן מאה שנה ואמר
 הוצק חן בשפתותיך כי היה קורא בכל מקום הייחוד ומכריזו
 שנאמר ויקרא שם אברהם בשם יי והוא אמרם ז' מרגלית
 היתה תלויה בצוארו שהיה מאיר לכל העולם וחיו החללים
 מתרפאים בו ובשנסתלק מן העולם לקחה השם ותלצח
 בגלגל השמש וכוונתם ז' כי המרגלית שחיתה תלצח
 בצוארו והיא היסוד שהיה מוציא נגורו והיה סרפא לכל
 חולי הנפשות מאמונות הרעות וכשנסתלק תלאו בגלגל
 השמש כי הוא המורה על הייחוד ועל יבולת השם דכתיב
 השמים ספרים כבוד אל ואמר סקצה השמים וגומר
 ואמר והוא כדתו וגומר שיוצא בבקר ומשתחוה לבוואן
 וזהו הוצק חן בשפתותיך ועוד שהיה מתפלל בכל מקום
 שיהיה בונה מנחות על הדורות הבאים ומצינו כי בנהג'
 מנחות ובכל אחד קרא בשם יי והתפלל על העתיד
 האחד בנה מנחם כשכנס דכתיב ועבור אברהם בארץ וגומר
 ויקרא שם וגומר כלומר קריאה ותפלה והתפלל על יעקב
 ובניו בענין דינה והתפלל על השבטים ענין יוסף וחלוק
 פלכות והמנחם דכתיב ויעקב שם ההרהר וגומר ויבן
 שם מנחם התפלל על ענין נפילת ישראל על ענין עכן
 והשלשה בחברון דכתיב
 ויאהל אברהם ויבא וישב וגומר ויבן שם מנחם התפלל על
 פלכות בית דוד שתתקיים כי שם הסליכוהו תחלה והד'
 בהר המוריה דכתיב בעקידה ויבן שם אברהם את המנחם
 וגומר והתפלל שם על כל הדורות ונשבע לו השם דכתיב
 ויקרא ותרנום ופלא וצלי' ומשם למדנו שכל הקריאות
 לשון תפלה וזהו הוצק חן בשפתותיך וגומר התפלל על
 דורותיו ועשה אצור טמון לבניו ומשלו ז' משל למלך שהיה
 לו בן מפור ועושה הגאות גדולות אפר המלך בני מוציא
 הוצאות בכל יום אם אניח לו אצור יאכד מה שאניח לו ולא
 ישאר לו כלום הניח לו מסמון שיהיה לו מוכן לאכילה
 ולשתיה ולצרכיו כך אברהם אבי היה יודע כי דורותיו היו
 עכריינים ומכעיסים לשם ויענישם ויכ'ס מן העולם התפלל
 עליהם שיחיו בתפלתו ולא יאכדו וזהו הוצק חן בשפתותיך
 ואמר על כן ברכך אלהים לעולם והיה ברבה אסר לו
 הכרכות היו מסורות לך כי עד עכשיו היו כידי ברכתי לאדם
 ולנח מכאן ואילך תברך למי שתחמוץ ועוד בך יהיו חתמי'
 בתפלה כמו שאמרין בעיני בסיחם ואעשך לגוי גדול
 נאמרם

שאומרים אלדי אברהם • ואברנך שאומרים אלדי יצחק
 ואנדלה שכך שאו' ואלדי יעקב יכול יהו' הוהמין ככל תל
 והיה ברכה בך חותמין ולא בכלין והוה מן אברהם • והוה
 שאם דוד על דברתי מלכי יצק שברך לאברהם דכתי' ויברכהו
 זומר • ולא אמר על דברתי והוה ואברהם מברכך כמו שאמר
 על המקללי אותו רמו על שיהי' עמו בכל נסיונותיו כי בעבו
 שהיה מצוה לו לצאת מארצו היה צרי' לכל אלו ההבטחות וזו
 היציאה היא ארת מן הנסיונות לדברי המדרש או ראשון
 לדברי הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל • וכבר נתחבטו
 המפרשים בזה היציאה היכן היתה • כי רש"י ז"ל ור"א ז"ל
 סוברים כיון היציאה היתה באור כשדים והוה ויקח תרח את
 אברם בנו וגו' • ותקנו מה שאמר בבאן לך לך רש"י אמר
 התרחק עוד מכת אביך וצא ואר' ואומר י"א אל אברם וכבר
 אמר השם לתבר' והשיג עליהם הרמב"ן ז"ל כי הצואה היתה
 בחזן ושם מולדתו וכמו שהאר"ן בפירושו ושם תמצא •
 ומה שאמר מארצך וגומר להגדיל הנסיון כי קשה לאדם
 להניח ארצו ומולדתו ובית אביו • ועוד שהיה אביו חי
 ומה שהקדים למעלה וימת תרח כתב רש"י ז"ל כדי שלא
 יאמרו שלא קיים אברהם כבוד אב ואם • ועוד כי הרשעים
 אפילו בחייהם קרויין מתים והוה מדברי רז"ל ותמה הרמב"ן
 על זה המדרש כי כבר כתיב ואתה תבא אל אבותיך בשלום
 ויש לומר שזכות אברהם הצילתו מניהם כמו שאמרו ברא
 פזכי אבא כמו שהוכיחו זה בפ' חלק ששאלו מפני מה לא מנו
 בכלל שלשה כלבים שאין להם חלק לעולם הבא אחו ואמון
 כי היו רשעים גמורים כאחאב וירבעם ומנשה • שאחז קדר
 האזכרות • ואמון שרף הדת והעלה עממית על המזבח
 ובא על אמו ותירצו התם כי נצול אחו מפני חזקיהו בנו ואמון
 מפני יאשיהו בנו • והקשו וינצל מנשה מפני חזקיהו אביו
 ותירצו ברא מזכי אבא אבא לא מזכי ברא • לא הציל אברהם
 את ישכעאל ולא יצחק את עשו ומטעם זה לא היו מביאים
 לעצי הכעורכ' גפן וזית כי היין של ניסוך והשסן מניגין עליהם
 כמו אברהם שהציל אביו והניגין עליו • ומה שאמר אשר
 אראך להגדיל הנסיון כי כל אלו ההבטחות לא נתקיימו בו
 אלא ההפך • ולא הרהר אחר מדותיו של מקום • כי הפך
 לגוי גדול הוא עקר ואשתו עקרה והמך ואברנך והי' רעב
 בארץ והפך ואנדלה שכך מרבות המלכים כמו למה אסרת
 אחותי היא למה לא הגדת לי וישלחו אותי • ואף על פי
 שנתקיימו ההבטחות בסוף • עם כל זה לא הרהר אחר מדותיו
 ויש במדרש כי מה שאב בארצך וכסולדתך ומכית אביך רמו
 לשלשה גליות סצרים ובבל ואדום והבטחו בכלם ואעשך
 לגוי גדול וגו' • ואחר הנסיון הזה התחיל נסיון הרעב
 ואמרו ז"ל כל מה שאירע לאבות סימן לבנים כי כמו שבאו
 אברהם וסיעתו למצרים עתה מפני הרעב כן ירדו בניו
 למצרים וכמו שנגע אל פרעה בנגעים כן באו המכות במצרים
 וכמו שכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל וכן הליכת יצחק
 לגר מפני הרעב רמז לגלות אדום • ועל זה נאמר במדרש
 נתת ליראיך נס להתנוסס נסיון אחר נסיון • ועני' הנסיון כבר
 פירש הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל וחרב רבינו משה בר
 נחמן ז"ל • ועוד דרשו מצרף לכסף ומר לזהב זה יצחק ובוהן
 לבות י' זה יעקב רמו לשלשה גליות ועל זה אמר הנביא כי
 פעל ועשה קורא הדורות מראש • ואמר זה המסוק על ענין
 אברהם כמו שאמרת' למעלה • מי העיר סכורח שנאמר על
 אברהם כמו שדרשו ז"ל בשנת נסוף פרק מי שהחשיך ומלת
 מראש מורה על ענין גדול רמו לנ' שערי בינה והוה כה
 שהוכיחו בכמה מקומות כך עלה במחשבה כי קודם הבריאה
 נסרו לפניו כל עניני הדורות והכל בחכמה גדולה ואמר

הגור חרבך • וגומר והדרך צלח רכב וגומר אמר זה על
 מלחמות המלכים והוא אחד מן הנסיונות כי אברהם אבינו
 לכבוד קרובו שנשבה הכין עצמו לילדהוה ואף על פי שנכרד
 במנו בכריכה קראו אחיו לרכבו לכדוהו והשובות כי הכיד
 היה עובר על מדותיו בתחלה והי' ריב וגומר ואמר לו אם
 השכאל ואיסינה וגומר ואף על פי שהוא היה עיקר ולוט
 הטפל דכתיב וילך עמו לוט השפיל עצמו לפניו כי זו היא
 מדה חשובה • ואפרינן בירושלמי שעשה זה בשביל שלא
 ישכחו אנשי דארץ ברבים ואמרו ים על זה כדאיתא תיגרא
 בין אחיא בתייהבין נוכריא דכתיב והי' ריב וכתוב והנעני
 והמריני' או יושב בארץ כלומר כחלוקתם גרמה ישוב לנכרי
 ועם כל זה לא השס אברהם לראשון ויקראת דניכיו שי"ח
 אישי' וכצינו במדרש כי הוא ע"ה אחר ססידר מערכותיו
 אסר מי האיש הירא בחטא שבידו ולא נשאר עמו רק אליעזר
 כי כולם הלכו והוה ויקר דריקן בדברים אהד ונשאר אליעזר
 שעולה בנפטרתי שי"ח והשם אשר לו נהכנו עלילות נתן
 לו לבדו כח וגבורה דכתיב ויכנס וירדם ונצח לכל המלכים •
 ואם היו באים מניצוח מלכים אחרים שנתוסף להם כח
 וגבורה כאשר נרמז בפסוק אל יהיה לך דוגר ככנהח ונעשה
 לו נס והשיב כל השבי והמלקוח ורבותינו ז"ל אכרו כל זה
 הענין שקרה לאברהם עם ארבעה מלכים אלו שכמו עליו
 ולנסוף נצדם הוא רבו לו רותיו • כי ארבע כליות
 תעמודנה על בניו ולבכוף יתגברו עליהם ויפלו בידם וכן
 אמרינן בבראשית רבה כשם שפרחבד מלכות נך חתם בד'
 מלכיו • כי כל מה שארע ליבוי ס' לבגוי ועו' אמ' שם אפרפל
 מלך שנע' זה בבל אריך בלך אלסר זה בדי כי אלסר היא עיר
 במדי' • כדר לעומר בלך עילם זה יון כי עילם היתה החלת
 מלכות יון ככו שאמרו בבראש פרק קמא דעבודה וזה שש
 שנים סלפו בעלם וכו' ותדעל מלך גוים זה רומי שסלך
 על עמים רבים שזינכ כתיס ואדוני ים והר עמיס ורבותינו ז"ל
 אברו ויכנס וירדם • דכס ככה אברס דוא דרורף •
 ומתסד השם השלים אתו אויביו כמו שכתוב בראות י' דרכי
 איש וס אויביו ישליכ ארו כי כלכי יצק שהוא שם נגנח
 שהרג אברהם את בנו מלך עילם כדכתיב בני ים עילם וגו'
 ועם כל זה יצא לקראתו והוציא לדם ויין וברכהו לאל עליון
 ורבותינו אמרו כי בעבור זה אבד הכהונה ונתנה לאברהם
 וכמו שלכדו בן הכהוב נביע י' ולא ירדם וגומר ובכראשית
 רבה ויחוק הרש את צורף דרש זה שם גן נח' • צורף
 זה אברהם שהוצרף בכנען וצירן זה דבריהוה כחליק כטיש
 זה שם הולם בעם זה אברהם שהלים את בעמי המלכים אומר
 לדכ טוב הוא שאכר לאברהם שדבק בשכינה טוב הוא
 שבדו ויחזקו בכסכרים לא יכוס שהוק גת העם כשם
 לא ימוט • דבר אהר אומר לדכ טוב הוא אכר שם טוב
 הוא לידבק באלוהו של זה • וירקוהו חזקו אברהם בדת
 לא ימוט • ומה שהוציא לדם ויין רכו לו על דמנדות ועל
 הנסכים • ובמדרש זה נהיירא מזה שם נהיירא כאברהם על
 שלא מיחה בנניו שהיו רשעים כדרך כל עבדיו לכחות ואינו
 פוחה • כי שם היה מלך גדול ונשא הארץ והי' כח בידו
 לכחות • ולכן נהיירא מאברהם מן עניניו אויביו •
 ואברהם נהיירא • שכא ילדם בו על כות בנו כי הוא כהן
 והסיד ואולי יענש על זה • ולכן נאכר אל הירא אכרם
 והודיענו השם הברך כות אברהם כדי שנלכוד כהם
 בדות טובות • כי אכר בלך סדוכ תן לי הנפש והרכוש קח
 לך ונשבע הריבותי וגומר אם כחוטס כיר ערש' ז"ל הקניינים
 הם שלשה הנא כן דצנחים וכנעלי חיים וכן דכתנית' על
 הצוכח אכר אם כחוט' • על כנעלי חיים אכר ועד שרוך
 נעל

ירשעו בני אגשמה ישונו הפנענים בתשובה ויקיים בהם
 רגע אדבר יהיש אמר בזכו הקרבנות והודיעו סוד הקרבנות
 ושיבואו האומות ויאכידום מן הארץ. ויבטלו הקרבנות וורעו
 של אברהם מנרשם משם לסוף וזהו וירד העיש ואמר
 כמשייר בכתנתו ידוע הדע וגומר והודיעו הגליות וכמו
 שדרשו ותדמה נפלה וגומר כמו שמוכר בבראשית רבה
 והביא אותו הרמב"ן ל' והבשיתו בעשרה עמסין שהוא זמן
 המשיח מהרה יגלה לנו כי עד אותו זמן לא ירשו ישראל
 אלא שבעה ובאותו זמן ירשו העשרה אלו וכרת לנו על
 זה ברית כענין סתן תורה ונהה הנור עשן ולפיד אש כמו
 בכתן תורה וזה סיני עשן וגומר השם ברחמינו יגיענו
 ויקרינו ליבות המשיח ולבנין בית המקדש ולחיי העולם
 הבא לנו ולכל ישראל אמן :

פרשת וירא אליו

מתהלך בתומו כתיב נדון כתיב סתמו (משליכ)

מתהלך בתומו

הכתוב הזה דרשוהו
 חז"ל על אברהם אבינו
 ע"ה שנצטוו על
 המילה כשאמ' לו הקדוש ברוך הוא התהלך לפני והיה תמים
 ואמר מתהלך על מלת התהלך לפני והיה תמים אמר עליו
 בתומו וזאת המלה טורה על תכלית העבודה השלימה ולכן
 תמצא אתה בחסידים השלימים בחנוך ויתהלך הנוהג בנח
 התהלך נח באברהם התהלך לפני ההגשר שיש בין אותן
 שנאמר בהן לפני ובין מה שנה את האלדים איתא בבראשית
 רבה ויעוד מצינו אחרי "אלהים הלכו ופירש בדרך
 הפשט כשמותיר השם לאדם קודם אמר לו או לפני כלו עשה
 מה שאני רוצה לצוותך כמו המילה בכאן וכשמצוה תחילה
 ואחר כך מזהיר על הצוואה אומר אחרי אלדיך תלכו ואנקלוס
 תרגם פלח קדמי והזכיר לו אל שדי שהוא שווד בערכת
 הכוכבים בא לומר שאף על פי שהיה עקר בטבע ועוד שהיה
 זקן כמו שאמר ז' זורע ואינו פולש ועל כל זה עשה המיל'
 שהוא מתיש כח האבר וכמו שאמר חכמים ז' הנבעלת
 לערל קשה לפרוש היטנו הודיעו שהוא משנה הטבע
 ועושה נס נסתר עם חסידיו כי בזה השם רוצה לומר שדי אינו
 משנה טבע כפורסם בכמה נחש אצל עושה בו נס נסתר
 וברוך השם שלא צוהו בזה המצוה היותו עד בן ק' לרמוז על
 השלימות של עשר היות נכללות כל אחד מעשרה כמו
 שיתבנו בלך לך ועוד שלא יצא ישמעאל מטיפה קדושה
 ואיחרת עד לידת יצחק על כן אנו פוכדין אשר קדש ידיו
 מבטן ראשי תיבות אקים ולכן באו אותיותיו י כנגד
 עשרה היות שמהם עשרה נסיונו צדי' כנגד תשעים שנה
 של שרה שהם עשרות כנגד ט' מאמרו כי היה נעלם בכלת
 בראשית' כ' כנגד ימי המילה ק' לשנותיו של אברהם שהוא
 השלים לעשרה נסיונות ולכן אמר לו והיה תמים ולכן דרשו
 לכל זמן זמן היה למילה שלא נתתן עד ק' שנה לאברהם
 אמר בתומו על מלת תמים ובורה גשלה ענינים הא'
 שהיה שלם בנסיונותיו הב' שלא שאל טעם המילה כמו
 שכתוב יהי לבית תמים בחוקך והשלטת כמו תמים תהיה
 עם י' אלקיך הבא אחר פסוק אל מעוננים ואל קוסטים
 כלומר שתצא מן האצטגוניות ולא תדרוש אל מול ואל כוכב
 אבל תגור בלבך שהכל ביד אל שדי לעשות טובה לפני שכולו

נעל ועל המתכות אמר ואם אקח מכל אשר לך ועל זה
 דילקן בנאוון וולתי גבוה המעש' שנתן לכהן וחלק הנערים
 זו מדה אחת מורות הנדי' ות וסדת ההסתפקות אם מחוט
 וגומר ושמירת הברית לאוהבים הם יקחו חלקם וסדת
 ההודאה כי לא בקשתי אבטח' ולכן נתן המעשר כי לא בכח
 יגבר איש כי השם הוא הנותן כח לעשות חיל' ועוד למדנו
 מענין לוס מדת הרחמים ולא נטר ולא נקם וסדת הנבורה
 שבטח בשם ועל זה קראו גבור' חגור הרבך על ירך גבור
 והתנהג לפני משורת הדין שאמ' ההיתר מחל להם ובמה
 שאכלו הנערים לא התנהג' וז' אמרו מכאן שקשה להחיות
 גזל הנאכל' ורבינו תם ל' חקשה שהיתר גמור היה ותיירץ
 פי לגבי אברהם שהיה מתנהג לפני משורת הדין גזל היה
 אבל לגבי אחרים היתר גמור היה ורבותינו ז' יתן לפני
 גוים ומלכים ירד' כי כל זה נאמר על אברהם שהפך לו
 הקדוש ברוך הוא העפר לחרב והקש לקשת וחצים וכמו
 שהוזכר בהגדת תענית על נחום איש גמ'ז' ולפי הפשט כי
 הפך השם החרב שחיו מים המלכ' לאברהם לעפר והחיצים
 לקש' ואחר זה הזכיר ענין בין הבתרים כי שם נרמז ענין
 ד מלכות והגלות' ורבותינו ז' מונין אותו מן הנסיונות
 שהראה לו הקב"ה גליות בניו ונצטער מאד עד שאמר לו
 שיבחר אם הוא רוצה שילכו בגלות או שירשו גהינם ועשה
 להם מעלה ושולטנות בזה העול והוא ע"ה בחר בגליות וזהו
 שאמר הכתוב אם לא כי צורם מכרם ועל זה סמך למלחמת
 המלכים ענין הבתרים שרמז בו ענין הגליות כמו שנאם עתה
 אחר הדברים האלה וגומר והיה מתירא משני דברים מן
 המלכים שמא יבואו עליו והשנית שראה עצמו זקן ונתירא
 שמא יבא יצמו ויסעה בלא זרע' או שיבא לו הזרע בזמן שלא
 יוכל ליסרו ויצטרך לאפטרופוס וזהו וכן משק ביתי ובר
 מרנסא הדין' והבשיתו על הכל על ענין המלכים ועל ענין
 שטרך הרבה מאד ואברהם הבין כי השכר הוא על העולם
 הזה אף על פי שאמר סתם שטרך' כי אברהם לא היה צריך
 דבטחה של עולם הנשמו וכמו שכתב הרמב"ן ז' ומה שאמר
 שתי אמירות בלא ענייה בינתיים ויאמר י' אלדים מה תתן לי
 וגומר ויאמר אברהם הן לי לא נתת זרע פירש רבי חננאל כי
 הראשון הוא מחשבה כמו ויאמר עשו בלבו אמרתי אני בלבי
 כלומר חשב בלבו מה יהיה השכר ואנכי הולך ערירי ורש'
 פירש כי זהו ענין חסמי שצריך ביאור מה הוא החסם אם
 היא נתנה השפחה ופירש חסמי עליך שלא התפללת עלי
 כמו שהתפללת עליך ואמרת ואנכי הולך ערירי ולא הולכים
 ערירים' ולזה הוצרכתי לתת שפחתי בחקך
 זעתה ואקל בעיניה ותענייה שרי פירש שהכניסה בהגר עין
 רעה והמילה והוה שאמר לה המלאך הנך ככתחלה
 והוה שאמרה הגר רואי אתה רואה עלבוני כי אמרה וגומר
 אפילו כאן ראיתי מלאך אחר רואי אותם בבית אברהם שאני
 לסודה לראות חסיד ירבינו חננאל ז' פירש חסמי עליך כי
 החסם כסה הכתוב והמלאך גלה אותו וענין חסמי כי שרה
 היתה משתעבדת בהגר והיא כצופה ליה' ואברהם אמר לה
 כי היא עון פלילי לענותה' ומנעה עצמה מלהשתעבד בה
 ועתה נתאמרה אליה ועל כן אמרה ישפוט אם כדברי שאני
 משתעבדת או כדבריך' ועל זה נקוד כי אין זה המשפט
 באמר להרע לו והמלאך אמר הדין עמך שובי אל גברתיך
 והתעני כמו שהיית עושה ככתחלה' ואמר הן לי וגומר
 והבשיתו בבנים ואף על פי שכבר מובטח כזה היה מתיירא
 מן החטא שמא יגרום כדרך הצדיק או נתיירא מענין המלכ'
 שהרג' והבשיתו בארץ הקדושה' ואברהם שאל כמה אדע'
 נאניח שאלת אות אלא באי זה זכות יתקיים הארץ כי שמא

רע' ורעה בהיות המול טוב ופה' ואברהם נודדו במצוה
 ומל את כל ילדי ביתו ומקנת כספו' וכפי הנראה ממשש
 הכתוב שמל אליעזר תחילה וכל בני ביתו אחריו כי כן כתוב
 ויקח אברהם את ישמעאל בנו וגומר ואחר כך כל ילדי ביתו
 ואחר הכל מל עצמו דכתיב ואברהם בן תשעים ותשע שנה
 וגומר' כי אינו נראה שימול עצמו תחלה שהיה מסכך
 עצמו מפני זקנתו ולא היה יכול להשתדל במילתם'
 ואמר הכתוב אחריו כן וירא אליו" ולא נאמר אל אברהם
 כי הפרשה סמוכה בענין אברהם ולא הוצרך לפרש שמו
 ואמר אליו' ואול' במציעא פרק השוכר את הפועלים
 לבקר את החולה' ודרשו מכאן והלכת בדרכיו מה
 הקדוש ברוך הוא מבקר חולים וכו' ולפי דעתם
 היתה ואת המראה לכבוד ולמעלת המילה שהיא
 מצוה גדולה וחשובה עד מאד והוא קבלה מאהבה
 וחיבה וסייע אותו הקדוש ברוך הוא כמו שכתוב
 וכת עמו הברית' וזכה לקבל פני שכניה כי לא
 סצינו בואת המראה לא אמירה ולא ציווי'

ולפי דעת ר"ל אותו יום יום הכפורים היה כתיב הכא בעצם
 היום הזה נימול אברהם ונאמר ביום הכפורים בעצם היום
 הזה' והוא סימן לזרעו שבזכות מילה שהיא כפרה
 ומחילה והצלה לבניו מניהם כמו שכתוב גם את בדם ברותך
 וגומר ונכתרו עליה שלשה עשר בריתות' ואסרו במדרש
 בא וראה כמה חביבה המילה שסייע הקדוש ברוך הוא
 לאברהם דכתיב וכת עמו הברית וכתוב וימינך תסעדני
 ולכן הקדימה לעשרת הדברות דכתיב ושמרתם את בריתי
 כמו שאמר אותו חכם להגמון ששאל לו אמריתו חביבה
 המילה להקדוש ברוך הוא למה לא הזכירה בעשרת הדברות
 א"ל הקדים אותו דכתיב ושמרתם את בריתי' וכל
 היורדים לניהנם בזכות המילה עולים דכתיב גם את בדם
 ברותך וגומר' ואברהם עומד שם ומוציאו ואמר בעירובין
 אברהם אבינו יתיב אפיתחא דגיהנם ומעלה משם
 כל מושעי ישראל חוץ מן הנועל ארמית דמשכא ליה
 ערלתיה ולא מבשק ליה וכן הוא בהגדה גם כן כי אברהם
 עומד שם ומוציאם וכל העולים נשארו שם דכתיב שמה
 ארום מלכיה וכל שריה וכמו שמוזכר ביהוקאל כתיב
 והשכבה את ערלים ואמר ישעיהו לכן הרחיבה שאול
 נפשח ופערה פיה לכלי חוק וכתוב ויעמידה ליעקב לחוק
 והוא חותמו של אור הקדוש ברוך הוא והוא שמברכין
 חק בשארו שם' והמשומדים ומושעי ישראל שהם מולים
 הקדוש ברוך הוא מושך ערלתם ומפילם לניהנם'
 אמר הקדוש ברוך הוא לא דיים שהכניסו לפני אלא
 שגורמים לי לחלל בריתי דכתיב שלח ידיו בשלומי
 חלל בריתו ולזה חרם שמו בסוף המצוה בפסוק מי
 יעלה לנו השמימה ראשיתם מילה וסופם שם של ארבע
 וכתבו הגאונים ז"ל תינוק שמת תוך שמונה ימים
 מוהלין בלא ברכה כדי שיוליך עמו החותם' ובזכות
 המילה נתגלו לאברהם מלאכי עליון כדמות אנשים ואמרו
 ז"ל בבבא מציעא שהיו מיכאל וגבריאל ורפאל האחד
 לבשר את שרה' והוא מיכאל' והשני להפוך הערים
 והוא גבריאל' ורפאל בא לרפאות אברהם וכל אחד
 עשה שליחותו' שאין מלאך אחד עושה שתי שליחות'
 ורפאל שרפא את אברהם הציל לוש' כי הכל להצלה'
 וכן סצינו בכשורה שוב אשוב' ובהמוך לבלתי הפכי'
 נבהצלה ויאמר המלט אל נמשך' ולפי דעת רש"י ז"ל

המלאך שחציל לוש הוא רפאל' ויש אומרים שהוא
 מיכאל כי לוש ניצול בזכות אברהם כמו שכתוב ויזכור
 אלהים את אברהם ושלח את לוש וגומר' אם כן ראוי
 הוא שיציל על ידי מיכאל שרו של אברהם המקבל כמדת
 החסד ואברהם נודדו במצות אכסניא וחלה פני שכניה
 שלא יעבור מעל עבדיו מכאן דרשו שגדולה הכנסת אורחים
 מהקבלת פני שכניה שהוא איש חסיד ולו ראוי גמילות
 חסדים וכל מה שעשה על ידי עצמו וכו' בניו
 שעשה השם עמם בכבודו ובעצמו' וכל מה שנעשה
 על ידי שליח וכו' בניו על ידי שליח כמו שאמר וקח
 נא מעט מים וכו' על ידי שליח שנתן להם מים על ידי
 משה שנאמר ויגרם משה את ידו ויד את הסלע וכו' וכל
 וקבלו ז"ל שעשה שלשה פרים וכו' זרעו לשלשה פרים'
 פר העלם צבור' ופר כהן משיח' ופר של יום הכפורים'
 ונתן להם שלשה לשונות בחרדל לרמוז שיזכו בניו לתורה
 נביאים וכתובים וכל השלישית הרמזות בה כמו שנקרא
 אוריאל תליתאי והחמאה והחלב מורה על כבישת הארץ
 שזכו בניו לשלול אויביהם כמו שכתוב חמאת בקר וחלב
 צאן' וכתרגום אונקלוס' ובסדר הקשה מאכלו של
 אברהם ויצחק שני גדיי עזים ויש להם ענין' וראשון ראשון
 נסתלק כמרכה עולות במזבח' ואברהם הכיר בהם עתה
 שהם מלאכים' והיה הכל ריח ניחוח ונהנה המלאכים מזיו
 השכינה כמו אכילת המזבח וכמו אצילי בני ישראל אכילה
 ודאית' ושרה לא הכירה בהם באברהם ולכן צחקתה גם
 אברהם לא הגיד לה תחילה מה שנאמר לי אבל שרה
 אשתך וגומר כי חשב שהשם שלח לה מלאכיו כי לא יעשה
 אלהים דבר וגומר או מרוב שררותו במילתו וכמילת אנשי
 ביתו לא הגיד לה וכשהיה חלש בהשכמה באו אליו המלאכים
 ולא הספיק לומר' ולא רצה השם לעשות דין
 בפסוק עד שגלה אוון אברהם דכתיב וי' אמר המכסה
 אני וגומר וכתוב ואברהם היו יחיה בי ידעתיו וגומר
 מירש רש' ידוע בקשר הכתיב' והנכון כי
 אמר השם הפסוק אני והוא גדול בעיני כל העמים
 כי גדלתו ורוממתו כמו ידעתך בשם'

ולכן יש בקצת נוסחאות התרגום ארי ידעתיניה'
 ואם לא אכניסנו בסודי יחשבו הם שאינו חשוב בעיני
 או יאמרו הודיעוהו ולא ביקש עליהם רחמים ונתאכזר'
 על כן אמר אינו ראוי לכסות מפני זה הענין ועוד
 כי לא רצה לעשות דין באלו הערים עד שגילה אזנו
 ולפי שהם מן הארץ שניתן לו בנחלה ועמוד בעל
 השור על שורו'

ושפלים

א ב א

שלא כן ואלו לא ביערו הרעה ויוצאים לקראת אחיהם ונפלו מישראל שנים ועשרים אלף ובשנייה חזרו ושאלו האעלה לקראת בנימין אחיו וזכו האחוה אחר שעשו ולא שאלו הנציח והרשם כי כולם הייבין והניחם למקרים בעבור שלא נרצה עונם עדיין ונפלו מהם שמנה עשר אלף ובשלישית התענו ויבכו לפני יי' והעלו עולות ושלמים לכפר על עונם ושאלו פי י' והורשו ואז נפלו מבנימין חמ"ט ועשרי אלף מנבזרי החיל ומשאר העם מתו גם כן ואלו היו בכלם ארבעים אלף להיות המתים אלו כאלו כי בנימין חשאו שלא ביערו הרעה ושנלחמו באחיהם הרוצים לנקום נקמת יי' כי היה להם להכריחם מעליהם וזוה היה די ועל זה נענשו כולם וזו היא דרך ישרה ומירוש מחורו בזה העניין ונשוב לעניינינו כי ענין סדום היה רע מאד בעבירות גדולות כמו שאמר הכתוב רעים וחטאים כמו שתרנום אונקלוס ו הודיענו שלא נחתם גזר דין אלף והמעוות שלא היו עשין צדקה וכמו שכתוב הנה זה היה וגומר כי היה ארבע כגן יי' כארץ מצרים והיו רוצים למנוע הרגל שלא יכנס בארצם אדם ועל כן היו עושים העבירות שאמר שיברחו מהם בני אדם שלא יכנסו שם ועליהם נאמר ארץ מננה יצא לחם וגומר וכתוב לא ידעו עיש וגומרי לא הרמיחו בני סחף וגומר פרץ נחל וגומר כלומר פרץ השם נחל גפרית והגיהו עליהם מפני שהיו נשכחים מני רגל ולכן דלו מאנוש נעו ואפילו הם בעצמם לא היו מזהים אלו לאלו כמו שאמר ההנא שלי שליושלך שלך זו מדת סדום ואמרו זה נהנה וזה אינו חסר כופין אות על מדת סדום ולרבותינו ז"ל מדרש במלת כי רבה על אותה ריבה כמו שמוזכר בפרק חלק וכששמע אברהם זה ראה ענותנות השם שמהל בכבוד להודיעו כמו שדרשו ז"ל וענוך תרכני ענין סדום ותהן לי מנן ישעך בענין המלאכים נגש אל השכינה ואמר האף תספה כלומר האף שלך היא מדת הדין תספה צדיק עם רשע חלילה לך במדת הדין כל שכן במדת רחמים שהוא ששפט כמו ויגבה יי' צבאות במשפט ואמרין בראש השנה המלך המשפט אולי יש חמישים צדיקים רש"י ז"ל פירש כי לכל כרך שהם חמשה כרכים ועשרה מנן חשוב ובעבור כי כל העירות כעיר אחת אמר ונשאתי לכל המקום בעבורם ואמר בתוך העיר שהיו מפורסמין מוחין ואין שומע ואחר כך שאל תשעה לכל עיר וצדיקו של עולם שיצטרף עם כל אחד ואחד ואחר כך ארבעה לארבע כרכים ושלישים לשלשה ועשרים לשנים ועשרה לאחד זו היא דרך רש"י ז"ל ולפי זה הדעת מה שאמר לא אשחית ובמקום אחר לא אעשה יתפרש כך כי מה שאמר לא אשחית לגמרי אבל איסור בעבור כי עשרה לכל כרך וכך הוא מנין חשוב וראוי להנין ובארבעים ובשלישים אמר לא אעשה דין כלל כי הם עשרה לכל כרך ארבעים לארבעה ושליש לשלש כי כבר הנסחחו על זה אם אמצא בסדום וגומר אבל בעשרים ועשרה אמר לא אשחית ולפי זה הפירוש היה לו לומר לא אעשה כי הם עשרה לכל עיר עשרים לשני עירות אבל לא אמר כן שאינו דומה זכות מרובין כשהם ארבעים או שלשים כמו עשרים או עשרה וכמו שפירש רש"י ז"ל בפירוש ורדפו מכם חמשה מאה וגומר ואינו דומה מרובין הפוסקין צדקה וגומר ו גם אינו דומה מרובין העוסקים במצות וכולו זו היא שטתו אבל הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל תפש עליו דאם כן מה התחנה הזאת אם לא היה שואל אלא זה כי כבר הודעה לו כי עשרה יצילו כל עיר ומהו

ושפלים וזה הוא וענוך תרכני והודיענו מעלת אברהם כי הוא ראוי לעמוד בסוד השם וזהו שאמר הכתוב סוד יי' ליראו ובמדרש אמר אתה מוצא כשהקדוש ברוך הוא רצה לגרש לאדם הראשון מן ערן לא רצה לדוני אלא במפליא של מעלה שבעים שרים כנגד שבעים סנהדרין שהיו בעצת הכריאה דכתיב נעשה וכן תמצא שבעים שמות עד וישלחו יי' אלדים וכן כשרצה לעשות דין בסדום לא רצה לעשות אלא בששים רבוא מלאכים ורעה שידון בתהותונים אמרו מלאכי השר' לפניו רבונו של עולם בית דין של מעלה ששים ריבוא ואברהם יחידי למטה ואתה מחשיבנו כל כך אמר להם ואברהם היו יהיה כלומר ששים רבוא יצאו ממנו וכן רמז ואעשך לגוי גדול סופי תיבות ששים וזבין הקדוש ברוך הוא נפשותם של ששים רבוא ישראל והעמיד באותה ישיבה ודנן במפליא של מעלה ושל מטה וזהו ארדה נא וגומר מלכד משה שיש בסוד הירידה כמו שכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל ואמ' התרגו' הכקבלתהון יודעתו אם אין כהם עושה טוב הכצעקתה שהיא מדת הדין אמר אעשה עמהם כלה וליכן יש פסיק במלת עשו כלומר אם כן עשו אעשה כלה ואם לאו כלומר אם אינו כן או אפילו יהיה כן אם תבין שיעשו תשובה ואם לא עומד במקום שנים כלומר אם אינו כן או אם שבו כאלו לא עיוו את פרען כלומר אענשם קצת ולא אעשה עמהם כלה כי כן הראוי לפי גודל רשעים וכל זה בעבור כי ענין סדום היה רע לשמים ורע לבריות כמו שכתוב רעים וחטאים כתרנומו וז"ל היו מקובלין שהיו עושים עבירות גדולות כחמסים גדולים שהיו מטין דין וכשכב זכור כמו שגרמו במלת ונדעה אותם ומתשובות לוש הנה נא לי שתי בנות והיה עניינם כענין הגבעה אשר לבנימין שקמו בני בליעל על האורח לדעת אתן ועל אותו עון נגרע שבט אחד מישראל יואב גירא אפרש אותו ענין כמו שפירש הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל כי הוא ענין סתום שלא ידעו אותו רבים כי יש תימא גדול בענין כי אטו וואים כי בני ישראל רצו לעשות משפט ברשעים ושאלו את פי יי' תמיד ובראשונ' נפלו מישראל שנים וכ' אלף ובפעם הב' שאלו את פי יי' ואמר להם עליו ונפלו מהם עוד שמנה עשר אלף עד הפעם השלישי שהפילו מבנימין חמשה ועשרים אלף וכל עיר מתים אנשים ונשים וסוף וזה תמה כי בהיות ישראל רוצים לנקום נקמות יי' ברשעים וברשות האידן נפלו מהם ארבעים אלף והתשובה בזה לדעת הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל כי לא היה ענין הגבעה כענין סדום כי בסדום היו כל העם מנער ועד זקן ובגבעה אנשים בני בליעל יחידים אנשים פריצים כמו שאמר בעלי הגבעה ולא היו בעצה כל העם זגם אותם הרשעים כשהוציא להם פילגשו שתקו ולא רצו לבתו של זקן בעל הבני אשר אמ' להם בתי הגדולה ופילגשהו אוציאה נא אותם ובאמת היו חייבין לייסר העושים ואנשי הגבעה שאינם מוחים אבל לא כמו שעשו בני ישראל שעשו שלא כדון ולכן נענשו ששעו תחלה שלא הודיעו זה הענין תחלה לבנימין לומר להם שייסרו אנשי הגבעה כי מצוה על שבט לרון שבטו והם בגאווה ובגודל לבב שלחו לגבעה ועתה תנו לנו האנשים ונבערה רעה מישראל ולא אכזו בנימין לשמוע לקול אחיה ולא רצו כי לא היו חייבים מיתה על זה והם מיד כשחו בזרועם ועלו מיד למלחמה עם בנימין אחיהם ולא זכרו האחוה וכששאלו את פי השם לא שאלו אם יפולו אלא אמרו מי יעלה לנו בתחלה ואולי היו מתקוטטים אני אעלה תחלה כי היו בוטחים בג' ורתם והשם אמר יהודה יעלה כי כן הדין ולא הרשם ולא מנעם והניחם למקרים כי כולם חוטאים אלו עולין

אל יחר וגומר והוא זל סובר אי על כלם היה שואל יצילו הארבעים או שלשים עשרים עשרה ועל זה צריך להתחנן בכל פעם ופעם ומוסיף תחינה וזצלה ואם כן נצטרך לדעת מהו אשחית ומהו אעשה וצריך עיון ונוכל פירש דעת הרמב"ן ז"ל כי בעבור היות ג' ארבעים ושלשים סנין חשוב כי חמשים רמז לחמשי שער' כינה וארבעים למרכבה שכל אחת כלולה בעשר ושלשים שבו שלשה עשירות הקדושים אמר לא אשחית כלל השחתה בכל חמשה עשירות ובשאר שלא היה כל כך חשוב אמר לא אעשה אבל איסור והשם נילה לו בכל פעם ופעם שאין שם המנין שהוא אומר ומה שלא אמר לו סיד אף על פי שהוא גלוי וידוע לפניו שאין בכל העשירות עשרה והניחו לשאול בכל פעם ופעם כדי ליתן שכר לאברהם על כל דיבוראו שיבא בעל השור ועמוד על שורו ונראה שהמלאכים לא זזו משם עד שמעם זו התוכחה כי כן כתיב ואברהם שב למקומו ויבאו שני המלאכים וגומר ואמר בערב לפי זה שאמרנו התעכבו עד שיראו מה יהיה ולכן באו בערב ויש מפרשים כי יש ענין בדבר כפי כחו של לוש ולא הרגיש שהיו מלאכים ובאברהם כחום היום ולכן הרגיש כי כחו גדול ולפי הפשט כדי שלא יכירו בהם ורז"ל אמרו בערב הידוע שהיה ערב פסח דכתיב ומצות אפה ויאכלו וכן אמרו כי בפסח נולד יצחק וזאת הנשורה היחה בפסח כמו שאמר הכתוב כערת חיה ואמרו ז"ל שרט לו שריטה בכותל וכולי וכוזה דרשות חלוקת לפי שכתוב למעלה כי ביום הכפורים נימול אברה' וירא לוש וירץ וגומר היה למוד מדרכי אברהם והשתחוה אפים ובאברהם לא נאמ' אפים כי מעלתו גדולה ובכאן כתי' הגה ונבאן וצדקו לא כי ברוח גלן כל זה למעלת אברהם ורבותיו ז"ל אמרו שספרין לקטן ואין מספרין לגדול ולמדנו כי היתה מדה טובה בלוט שמסר עצמו על האורחים כמו שאמר הכתוב סתי נדחים נודד אל תגלי ואמר הגה נא לי שתי בנות פירש רבינו חננאל ז"ל כי חיללה שהיה מפקיר בנותיו אלא כאומר לחבירו הלא בתי פתוחה קח מה שתצוה או כמשליך עצמו על האדם כשרוצים לרצחו ואומר הרגוני כי ידע שלא יעשה וזה שאמרו לו גש הלאה וחיפופוהו כי ראו כי אין מוסר ואמרו לו דרך הלאה גש לשם אל תנהג בנו חירוף וגידוף והמלאכים נשאו פניו בעבור כל זה שעשה עמהם ומה שאמר להם לא אוכל להמלט ההרה לפי הפשט כי אני זקן וחלוש וקודם שאגיע שם תדבקני הגור ומתי ורז"ל פירשו כי הם אמרו לו ההרה הסלט רמז לאברהם כמו שמעו הרים והוא השיב לא אוכל כי בהיות כאן עם הרשעים יצילני וכותי המעט ובהיות עם אברהם לא יחשב וכותי לכלום ותדבקני הרעה כמו כי בארץ אלי להזכיר את עוני ונני ואמר הנה נא העיר הזאת קרובה יש מפרשים שיכתה קרובה ואין עונותיה רבים ולא נתמלאת סאתה והוא הלא פצער ודרשו חכמים ז"ל אמלטה נא ושיבתה של צוער נא שנים ועל דרך הפשט היא קרובה ואוכל להמלט שם קודם נא הגזירה ואנשיה מועטים ואינו דבר גדול כל כך להניחם או שאינן ראויין ליענש כי הם מועטים ועונותיהם מועטים ואמר לו הנה נשאתי בניך ומה שאמר לו אל תביש דרז"ל אינך צדיק כל כך לראות כפורענותן שאתה נצול בזכות אברהם ויש מפרשים שזו המכה היא נדבכת כדרך נשוכי חיות שמוזק להם החבטה כפויק כפרקי רבי אליעזר כי איסור החבטה היתה בעבור כי השכינה יורדת ועידידת אשתו של לוש נכמרו רחמיה על על חכרותיה והציצה ונפגעה כי היה המלא המשותת עומד

בין השמים ובין הארץ כמוכר בדוד ולכן נצטנן דוד בחדר הגלגל והכמים ז"ל דרשו במלוח לקתה כי במלוח חטאה שלא רצתה לתת לאורחים והזכיר הכתוב ענין בנות לוש לפי דעת רז"ל נתכוונו לטובה ועל כן זכו לצאת מהן רות המואביה ונעמה העמונית ואמרו כי זה היין געשה לויט מעין העולם הבא דכתיב ישפו הרים עסיס וגומר ועל זה אמר נעמה מאבינו זרע רמז למלך המשיח ולכן הנהירה תורה לא יבא עמוני ואמרו עמוני ולא עמונית ואמרו ז"ל כי בעבור שהבכורה קראה לבנה מואב ולא כסתה נענשה על כן כתיב אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלהפח אבל תצער אותם והצעירה שנסתה וקראו בן עמי כתיב אל תצורם ואל תתגר בם כללי אחר זה הודיענו הכתוב ענין שרה עם אבימלך להודיענו זכות אברהם ושרה כי הצילם השם ולא באה להם שום תקלה ועוד כי אף על פי שהיתה זקנה המלכים הושקים אותה ושנתעברה וכי אבימלך היה צדיק לא בפרעה הרשע כי זה נכמע מעצמו ולא קרב אליה שהיה לו מונעי אבל בפרעה לא הצריך הכתוב להעיד עליו כי הגנעי מנעוהו וכן היו כל דורותיו כי בדברים לא יוסר עבד עד שבאו להם המכות אבל בכאן עצרם השם להודיע זכות הצדיק כי עיניי אל צדיקים ורז"ל דרשו על הכתוב כי עצור עצר"י עצירה בפה ובאזן ובעינים ויתכן שהיה עומדות פרקם כמו שבתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל ושלחה בכבוד ובכבוד כמו שכתוב ולשרה אמר הנה בתתי אלף כסף לאחייך שאתה קוראה אותי כן הנה הוא לך בסות ענים כלומר שיעשו לך מהם כסות ענים בלו מעיין בערבי שהו עשוי לעניים וטוב הוא להסתיר שמו ליכל אשך אהך הסכירים לכם ואת כלו עם הנכרים שאינם מוכרסם ונבדלת התייסרי ולא תאמר עוד בן פג תבא תקלה לך ולהם דהרבי משה ז"ל אמר ועם כל הפיוסין והריוסין לא נתפייסה והיתה מתוכחת עמו ויש פירוש אחרים ומה שאמ' אברהם וגם אמנה שאלו רבים היאך כזב הנביא ויש מפרשים כי לא כזב כי בני נח מותרין באחו מן האב ולא כן האם ואמ' אדותי כמו כי אנשים אחים אנחנו ויש אומרים שהנביאים או החסידים כשהם בצער ובנסיון עושים אחד משני דברים או דבר שיש בו שני משמעיות שאין מכוזב לגמרי כמו אדותי שהיא אחותי במש או קרובה ובדניאל מרי הלכא לשנאך וגומר וכרבי אליעזר להגמון במסכת ענוהה ז"ל נאכן על הדיון כי הוא כיון להקדוש ברזך הוא והוא חשב שהיה מכבודו ואם אי אפשר להציל עצמן בדברים כהמוסין מתירין עצמן לשנות ולכזב לפי שעה כמו שאמר דוד והיו כל הנערים קדש ואמר אברהם ונשתדוה ונשובה אליכם ויעקב אנכי ואמרה מיכל הוא חולה עברו מיכל המים אחרי כן הודיענו שכרת ברית עם אברהם כשראה שהיה לו בן דכתיב והיבעת ההיא שראה שנפקדה שרה ושתתקיים הבטחות הארץ כרת עמו ברית שנאמר ואתה השבעה לי באדים וגו' כהסד אשר עשיתי עמך כשאתה גר ואני תושב תעשה עמדי כשתהיה תושב ואני גר וענין הבאר ושבע בבשות הצאן אמר במדרש אמר אבימלך לא ידעתי מי עשה כלושר אתה אומר שעבדי גזולה לא ידעתי מי עשה אבל בדין עשו שהארץ שלי אמר לו אבימלך לא שמעתי בלתי היום אמר לו אברהם הבאר יזכיר גלך לבאר ובי שיעלו המים לקראתו הבאר שלו אמר לו אבימלך אתה בעל שמות ועל ידי שם יעלו אליך אמר אברהם קח אתה בעצמך הבתמות שלי ושלך ולא אלך אני והיינו דכתיב ויקח אברהם צאן ובקר ויח' וגומר ואמר לו כי את שבע כבשות תקח מידי

והראיה דכתיב בתחלת הענין אי זה ספר כריתות אמנם וגו' כי הוכיחם כי סבת הגלות הוה היה שכחו השם ותורתו כמו שאמר יי אלדיהם נתן לי לשון למודים וגו' וכן מצינו כי סיבת החורבן היתה עויבת התורה כמו שאמר מי האיש החכם ויבן את זאת ואת וגו' ואמר יי על עונם את תורת יי וזה אירע בזמן מלכי ישראל ויהודה הרשעים ובימי אהו ואמנו וכמו שאמרו ול למה נקרא שמו אהו שאחו מפתחות נתי כנסיות ונתי מדרשות וכתבי אפון הרבה אישמה וכמו שכתוב ביאשיהו החסיד ויקרא באזניהם את כל דברי ספר הכרית וגו' שהיו הדברים חדשים באזני הכון העם וכן בעזרא וימצא כתוב וגו' על ענין הסרת הנכריות ואין ספק כי היו שם חכמים גדולים לאלפים יודעי התורה כי לא נשכחה מהם אבל קצת העם או רובן היו שוכחין אותה והיו הדברים חדשים בעיניהם וראיתי לזכור כאן ענין אחד שהוא מסופק בנביאי שואלין כמה יעד כי הגויים שואלין אותו ואומרי כי כל התורה נשכחה מישראל זמן גדול והוא ענין ספר תורה שמצא חלקיהו הכהן וחסווען אום כי מכאן נראה שנשכחה התורה מאוכתינו בבית הראשון והראיה כי כשקרא שפן הסופר באוני המלך יאשיהו חרד וקרע בגדו ושלה לחולדה הנביא להתפלל בעדו ובעד העם ונתשוב לזה כי חלילה כי התורה לא נשתכחה מישראל שנים זמן והשם הבטיחם על זה דכתיב לא תשכח מפי זרעו ואמר הנביא ואני זאת בריתי וגו' לא יכושו מפין והיא ההבטחה לא ציווי לבד ובוה היה די לכל מאמין כי השם יתברך היווע העתידות הבטיחונו בזה והוא המגיד בראשית אחרית אבל כדי להשיב את אפיקורוס נוכיח זה בראיות ברורות אתה יודע כי חזקיהו מלך יהודה היה בתכלית החסידות והרביץ תורה בישראל להשיבם בתשובה שלימה כמו שכתוב וילכו השרים באנרות מיד המלך בכל ישראל ויהודה ובמצות המלך לאמר בני ישראל שובו אל יי אלדי אברהם יצחק וישראל וגומר וכתבי גם ביהודה היתה יד האלהים לתת להם לב אחד וגומר וימצינו בדברי רז"ל שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו איש ואשה תינוקות ותינוקות שלא היו בקיאים בטומא וטהרה עד שהפליגו ואמרו שקר חזן זה דורו של משה והבל היופי זה דורו של יהושע אשה יראת יי זה דורו של חזקיהו ואמר למה נקרא שמו חזקיהו שחוק ישראל לאביהם שבשמים ואמר וחובל עול ספני שמן חובל עולו של סנחריב ספני שמן של חזקיהו וכתבי גם אה משלי שלמה אשר העתיקו ולא היה בין זמנו של חזקיהו עד זמן שמצא חלקיהו הכהן את הספר אלא שבעים שנה יותר מעט ובזמן כזה לא תשכח תורה מישראל כי בין חורבן בית ראשון לבנין בית שני ע' שנה ולא נשתכח ענין בית ראשון דכתיב בעזרא ורכיבם מהכהנים והלוים וראשי האבות אשר ראו את הבית הראשון וגומר ואם זה בהיותם מפוזרים מפני החרב והרעב כל שכן בהיותם שאנגים ובימי עזרא כתיב שם ויביא עזרא הכהן את התורה ויקרא וגומר ואם בהיותם פזורים לא נשתכחה בשבעים שנה כל שכן בהיותם בהשקט ובבטחה ומה שכתב בעזרא שהיו דורכים גתות בשבת לא היה זה מחסרון התורה אלא מזדון העם בקצת החמון וכן תמצא זה בזמן ירמיהו ויחזקאל דכתיב ואת שבתותי הללו וכתבי מציאים משא בזים השבת והיו עובדים לבעלים ולא היה זה מחסרון התורה וחנה במדבר בסוף ארבעים יום ששמעו אנכי ולא יהיה לך עבדו העגל וכל זה ראה חזקיהו לטוען עלינו ומה שכתוב בחלקיהו הסופר תורה שמצא הוא כי כשמלך אפון הרייע על כל המלכים כמו שכתוב כי הוא אפון הרבה אשמה וכל זה מביא התורה החביא את ספר התורה הנמצא בית

ולן היה שהלך אבימלך וניסח הענין ועלו הפנים לקראת צאן אברהם ומה שנתן לו שבע כבשות כי עד שבעה דורות יהיה הבאר ברשות אבימלך עד משה והיה זה בארה של מרים וכן אמר באר חפרוה שרים וגומר על אבימלך שהוא שר ועל אברהם שהוא גדיב דכתיב גדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם וזה הוא תהיה לי לעדה קדושה עדת המדבר ועל זה תרגם אנקלוס כבשות חורפן כדכתיב כאשר הייתי בימי חורפי חזק וחשיבותי רמו לאבות הקדושים אחר כן הודיענו נסיון בנו שגרשה אותו שרה דכתיב וירע הדבר מאד וגומרי והודיענו הכתוב כי לא חרה לו על חשק הנר אלא על אודות בנו שיצא לתרבות רעה אם אינו עמו ושילמוד מעשה אמו וכן אמר במדרש כי תמיד היה מפרד מזה וכששמעה שלקחה לו אמו אשה חלה פני שרה שתתן לו רשות ללכת לראותו ונדר לה שלא ירד מן הנמל אלא יראהו וישבו והלך והגיע עם בחצי היום בקש בעבורו ולא היה שם וכו' כדאיתא במפרקי רבי אליעזר ויהי רובה קשת פירש רבינו חננאל ול רובה נער הקשת תואר כלומר נער מורה בקשת כי אם הוא שם היה ראוי להיות קשת רובה אלא כמו שמירש בלישטירן בלעף תרגום נער רבא וכן הם בניו דכתיב ושאר מספר קשת צבורי בני קדר ימעטו אחרי כן ספר הנסיון העשירי ענין העקידה לאמת שני ענינים גדולים הראשון ענין הנבואה כמה היא חזקה בעיני הנביאים כאלו היו בהקץ והשני ענין גדול כזה שניצטוה נבואה גודרז למלאותו כי הבן שבא לו אחר האיש והוא זקן ואינו ממתין בן אחר ואהוב ויחיד והלך לשוחטו לכבוד השם ורבים שאלו היאך צוה השם דבר וחזר ממנו ויש אומרים כי לא צוה אלא והעלהו והעליית תחשב לעולה והוא לא הבין ולקח אש ומאכלת ויש אומרים והעלהו כמו וחשקית אותם יין הראהו שאתה מעלה אותו לעולה אבל אין בו עשייה ויש אומרים על אחד מהרים אשר אומר אליך מי אם אומר כמו אשר נשיא יחפא ויש מפרשים כי והעלהו כונת השם לאיל המוכן מששת ימי בראשית וכל זה חזק והכתוב הסיר כל זו השאלה ואין זה ניקום דוחק כי אמר לשון נסיון לבד והיתה העקידה הזאת לנו לטוב לעקור כל המקשרנים עלינו כמו שבא במדרש אברהם עוקר למטה והקדוש ברוך הוא למעלה ונשבע השם שיוכור לנו תמיד זה הענין ושיגאלנו מכל גליותנו גרמון לקרן הגאולה דכתיב והנה איל אחר ומלת אחר הוא מסורים וישא אברהם את עיניו לאחריית הימים נאחו ישראל נאחזים בעבירות ונסכבין בצרות בקרניו שתי קרנות שופר ראש השנה ושופר הגאולה דכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגומרי

פרשת חיי טרה

שמענו סלי יודשי נדק ענקשיי סכינו סל נור סונכתס ואל מקלט נור בקרקס : סכינו סל סכרסס סכרסס ונעט (ישעיה סב)

שמעו אלי

וגומר לשון שמיעה נומל על שלשה ענינים האחד שמיעת הדבר לבד בלי הבנה כמו קול דברי אתם שומעים ואני שמעתי ולא אבין והשנית הבנת הדבר עם השמיעה כמו אשר לא תשמע לשונו כי שומע יוסף והג קבלת הדבר והאמונה בו כמו דבר אתה עמנו ונשמעה נעשה ונשמע שמע ישראל שהוא כולל הכל שמיעה הבנה וקבלת הדבר עול מלכות שמים והייחוד וזה המסוק שמעו אלי כולל השלשה כונות ואמר ישעיהו אלן המסוקים על בני הגלות הוה

בצרות שיקחו מעשה אבותיהם אברהם ושרה וקראם רודפי צדק לומר כי אף על פי ששראף בגלות רדופים מכונד הססים והתשחורות עם כל זה הם רודפים אחר התורה הנקראת צדק ולומדים אותה וחכמים לשמעק ומבקשים את " בתפלות נבתי בנסיות ומכבלים פני שביתך ומכבדים אותה בספר תורה ובפנסיא כמו שבא במדרש על בן נאורים כבודו " באילין פנסיא כמו שאמרתי בפרשת נחי ואמר אל צור חוצבתם רמו לאברהם וקראו צור לתי כוונת האחת כי הצור יש בו בלישות כמו הזכר והב' שהיה קשה להוליד וכמו שאמרו שהיה טומטום ומקבת בור פי ש' לו בית קבול באשה כן והאשה אל קבתה ' ועוד קוראו צור כי הוא עיקר בבנינו ותולדותינו כמו שכתוב כי מראש צורים אראנו וכן קראם הנביא שמעו הרים את ריב " וגומר והזהירונו לקחת דרבי אבותינו בפרשיות שעברו ' ועל כן שמרו השם בכל נק' והמלכים היו מכבדים אותו וזכרותם עמו נרית והגדולים והחשובים קוראים אותו אדון והוא היה קורא אותם בשמם' כמו שראינו בזאת הפרשה ויש לנו לרתבונן כמה חסדים גמול השם ליראי ' ומה שאמר תחוללכם יש אומר ס' מענין הריון ויש מפרשים כן ותתחלחל המלכה ש' צערה על יצחק בנה ' וכמדרש כי היא נצטערה והתפ' לה עלינו כמו שהתפלל אברהם כי היתה נביאה ולכן נקראת יסבה שסוכה ברוח הקדש ' ולכן נרמו הנלויות לאבות כלם לאברהם בין הבתרים וליצחק בבארות וליעקב בענין הסולם להיות בתפללין עלינו ' ומה שאמר כי אחד קראתיו לומר כי מהיותו אחד נקרא מראש הדורות כמו קורא הדורות מראש ' כן סולו היה נותן לו להיות עקר ושלא יהיה לו זרע אחר אלא אחד ' כמו שכתוב אחד היה אברהם והוא שינה מול מערכת הכוכבים כמו שאמר ויצא אותו החוצה צא מאצטגנינות שלך ' ולכן היו כל האמהות עקרות שלא יבא זרעם מכח כול כשאר האמות דכתיב אשר חלק " אלהך אותם לכל העמים ' ואתכם לקח " ושניה מזורע הקדש הגדולים נבית " ' ובאה הפרשה הזאת לרמז לנו עיקרים גדולים ' הא מה שאכרנו היאך משגיח השם בענייני חסידיו והיאך מקיים הבטחותיו להם כי נתקיים להם באברהם ואג' ' השם כמו שאמרנו ועוד הודיענו ענין גמילות חסדים היאך נבל חסדים עם אשתו הצדקה במיתתה ' בבכי ובהסדה ' ובקבורתה ' כי היא סיבה גדולה לכבד את הכת' ' שלא נחשוב הואיל ואסרה תורה הקרחה והתגודדות שכן אסור הבכי ' כי ראינו שספר אותה ובכה עליה ' ובאה הכף קטנה בולבכותה כדי לרמוז שהיה הבכי על דרך המיצוע כמו שהזהירונו חז"ל אל תבכו לכת אל תבכו יותר מדאי ' אלא שלשה לבכי שבעה להספד ל' לניהוץ ביבאלו הזמנים מקבל הגוף שינוי כמו שאמרנו ז' בשלשח כריסו נבקעת ואומר טול מה שנתת בי אבל על דרך מיצוע מצוה והחכמים היו צינים ואומר אחים לי בהספדאי וכולי כי האבל על המת הוא מעבודת השם כשהוא כראוי וכתיב טוב ללכת אל בית אבל כי הקושי בזה הוא מרד והמורד מדרכי ההוראה וכמו שאמר התנא הסתכל בשלשה דברים וכולי ויברך האריך כזה הרב רבינו משה בר נחמן ז' בספר תורת האדם ' וסתבתי זה כי הוא מענין הפרשה ' וגמר הכתוב כמה ימי שני חייה פאה שנה וגומר וככו שאמר רש"י ז' בת מאה כבת עשרים לחטא ' וכת עשרים כבת שבעה ליפיי' יש במדרש כי במלת ויהי רומז כי ימי חייה היו שבעה ול' שנים טובים ' כי קודם שנולד יצחק לא היו חייה חיים כי מי שאין לו בנים חשוב כמת דכתיב הכן ליבנים ואם אין מתה אנכי ' שבשעת

" אתה שיהיה קורא בו המלך מקץ שבע שנים כמועד וגומר לפי שרצה שלא ישמעו העם דברי התורה ויתנהגו בנמוסיו שלא ישמעו ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וזבח לאלדים יחרם וגומר כי יהיו מורדים בו וגנוו אותו בנחבוא שלא יוכל אדם למוצאו וכשמלך יאשיהו בנו והיה ירא שמים צוה לחפש אחר אותו ספר ולא כצאו עד בשמונה עשרה שנה למלך יאשיהו שעלה חלקיה הכהן להוציא הכסף לחזק בדת כמו שכתוב שם ומצא הספר ויתכן שמצאו ביסודות הבית כשהיה מחזק אותו ' אגשמצאו בלשכה במקום שהיה שם הכסף שלא היה נכנס אדם שם וכן בתבי שם ובהוציאם את הכסף מצא חלקיה הכהן את ספר תורת " ביד משה ' ושלח לבשר המלך כי נת' איש כבר כסנו שחשב שנשרף או נקרע ונאבד ' והיה אצלו ענין גדול שאותו הספר היה מכתבת משה רבינו עליו השלום אותו שכתוב בו לקוח את ספר התורה וגומר ובו היה קורא המלך ' ולכן אמר ספר התורה מצאתי בזה הידיעה ' ובדברי הימים את ספר תורת " ביד משה ' ומה שפחד המלך וקרע בגדיו כי נמצא הספר נגלל משני קצותיו על ארור האיש אשר לא יקים וגומר ככו שאמרין בירושלם וידוע כי ספר עזרא לתחלתו הוא נגלל כמו שמצינו אמר רבי אחא בר יעקב ספר תור לתחלתו נגלל ' וזה נגלל משני קצותיו על ענין הקללות שבמשנה תורה ' ובא בתלמוד אמר רב יודא על כתוב אשר לא יקים קרע אמר עלינו להקים ' איכא דאמרי על זה קרע וידע יאשיהו כי הפורענו' תבא צוה לגנו הארון שלא יתחלל על ימי האויבים וצנצנת המן ושמן המשחה ומקל הארן כמו שמוכר בסוטה וביומא וכמו שכתוב שם ויאמר ללוים תנו את ארון הקדש וגו' ואמר כעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וראה רצפה משונה מחבורתה בא לומר לחבירו ולא הספיק לומר הדבר עד שיצאה נשמתו וידעו ששם הארון גנו ובהיות מציאת זה הספר הידוש ופרסום תלה הכתוב חשבון יחזקאל למציאותו דכתיב ויהי בשליש' שנה וגומר ות' והוה בתלתין שינוי לזמן דאשכח חלקיהו כהנא רבא ספרא דאורי' ' ובעבור היות הספ' דבר גדול שהיה מכתבת משה הכאבים אבידתו ונתבשרו במציאותו ופחדו כשמצאו נגלל על הפורענות כמו שביארנו ' ובתלמוד שאלו היאך היתה חולדה מתנבאת ורמיהו שם והשיבו חולדה קרובת ירמיהו היתה ולא היה מקפיד כמו שכתוב וראך ושמה בלב וכו' כי החסידים אינם קפדים כל כך וכמו שאמר משה מי יתן כל עם ה' נביאים ' ועוד שאלו היאך יאשיהו שביק ירמיהו ושלה לחולדה והשיבו שם שתי תשובות האחת שלא היה ירמיהו מצוי באותה עעה שחלף להחזיר עשרת השבטים ' והשני מתוך שהשני' רחמניות יותר מהאנשים שירמיהו קנטרן היה ועוד שאלו בנבואתה שכתוב לכן הנני אוסיף אל אבותיך ונאספת אל קברותיך בשלום וכתיב וירו היונים וגומר מלמד שעשאוהו ככברה והשיבו שלא חרב ב"ה בימיו היינו דכתיב ולא תראינה עיניך בכל הרעה וגומר נגלגלו כל זה כי הוא ענין צריך ואם אינו מן הדרשה ' ונתחור לעניינינו כי סיבת החורבן היה על עזיבת התורה כמו שאמר הן בעוונתיכם גמרתם וגומר ' ועוד הודיעם כי בסכת עזיבת התפלה שלא היו מתקבצים ' היתה סבת גלותם כמו שאמר מדוע באתי ואין איש וגומר ואמר במדרש איש נוטרקון אמר 'הא' שמה' בגא ועל זה היה מזהירו כי בגלות אף על פי שהם מעונים

חיי שרה

שבשעת העקידה מתה כמו כמו שדרשו בפסוק ויבא אברהם ואמ' מהר המורה בא ששמע' בעקדה וכו' וזהו מי האיש הלזה כלו' לו' בין ב' ההי'ן האחת מאברהם והשני משרה' והיה בין ל' בשעת הנשואין שבאותו פרק מתה שרה' ועוד הודיענו קבורת המת בארץ כי היא מצוה גדולה' וכמו שנתחבש אברהם על זה לקנות מקופסא גדול לקבור שם פתו' בי ידע' פעלת המקום ההוא שהיתה כפולה בזוגות' ולכן נקרא עיר-חברון קרית ארבע על שם ד' זוגות שבמערה ולדעת זה יש לנו לפרש דמשתעי קרא לעתיד ואברהם היה יודע זה בנבואה או בקבלה' ובני העיר היו קוראים אותם מכללה ולא היו יודעים למה' ונראה דרך המשש שהמכללה שם תחום והראיה דכתיב אשר בכפלה' ואברהם לא בקש אלא המערה' ועפרון השיב השרה והמערה אשר בו כי לא היה יודע מעלתה ולא היתה נחשבת בעיניו כלום כי היא בקצה שדהו' ואברהם השיב פאחר שאתה רוצה לעשות עמי חסד לתת לי הכל איני כדאי כי לא נמליך' על זה אבל קח ממני כסף אשרה והמערה אשר בו ויתכן שהיה אומ' עפרון זה דרך מוסר או דרך מראה בראותו חפץ אברהם במערה למכור לו השרה בדמים מרובים ואז קצב לו דמים מרובים ארץ ארבע מאות שקל כסף וגומר כדעת רז"ל ואונקלוס הרגם שויה שהיתה שויה כך או שדמי מדת ידוע כפי הזרע הנכנס שם' או שקנה אותה בכך הוא או אבותיו ומצינו כי שלשה מקומות נכבדים בארץ הנבחרת קנו אותם הראשונים בדמים ולא רצו בחנם אף על פי שהיתה הארץ נתונה לאבות' ומן ההיתר וזכין בה' הא' זה המקום שהאבות קבורין שם' הב' חלקת השרה שקנה יעקב במאה קשישה כי שם קבלו התורה באלה ובשבעה והיא אצל אלוני מורה זהג' הר' המוריה שקנה דוד המלך מאחרונה היכוס' כי שם בית המקדש' עוד הודיענו ענין נכבד בני שואין שנתחבש הזקן להשיא בנו' עם זרע כשר משם בן נח לא מכנען הארור וצוה לעבדו והשיבנו בבני' המל' החביב עליו והקפי' בוג' בנו ולא כוונ' שלו כי הוא לקח שפחה ומלגש' וזה כי בנו היה עולה תמימה ונתקדש על גב המזבח והוא שלא התפלל על שרה כשהיחה עקרה כמו שהתפלל יצחק ולקח לו שפחה כי הצדיקים אינם רוצים להטריח כלפי מעלה אלא לצורך גדול' ויצחק התפלל כי לא הותרה לו שפחה כי הוא עולה תמימה' ולכן התפלל יו' אלדי השמים שישלח מלאכו הידוע השומר האבות וידוע הוא כהו השמים בכאן כמו ואתה תשמע השמים ובשבעה אמר יו' לדי השמי' ואני הארץ כלל כל המדוד וכל זה ענין בכל הוונין שישתדל אדם להזדווג עם משפחתו ואם לא יוכל עם בני עירו או עם בני ארצו לא מארץ אחרת ולא מעיר אחר' אמר בב'ר' חשין דקרתך זונין מנהון זרעו עתה הודיענו ענין יצחק שהיה יודע בו אביו שישמע לו ולא הכניסו בעצה' ואף על פי שהיה בן לו' כי ידע בו שישמע אליו' ולפי דעת המדרש לא היה שם בעיר כי היה בן ערן לרפואת הרויס שבצוארו שעשה בו אביו בעקידה כמו ענק' והיינו דכתיב באחד ענק מצוארוניך ונתעבש שם ג' שנים דכתיב בא-מבוא בא ביגמט' ג' ושפח אברה שהיה נשמע לחפץ אביו וכל מה שירצה הוא יקבל הני' כי היה שומע למוס' והיה משחרו למוס' תמיד' ועו' אמר חושך שבטו שזנא בנו ואוהבו שחר-מוס' חושך שבטו זה דוד דכתיב ולא עצבו אביו מימיו וגומ' ואותו ילדה אחרי אבשלום' כדרשו חז"ל תולין הקללה במקולקל' ואוהבו שחרו מוסר זה אברהם והעבד נודרו ובטח בשם ובזכות אדוניו שימצא ושינחמו השם בדרך הישרה' ועמד על עין המיס לענין רמז למדת אברהם איש החסד' וכן נהגו האבות אחריו יעקב על הנאר כשהלכו לקחת אשה ורבותינו ז"ל

ולכן הזכיר שם בן ארבעה אותיות' וחכמים ז"ל אמרו שהוא אחד מן הנכנסים בן ערן ומצינו במדר' בר' כי כל כך היה סומך בחכמתו וחסידותו שחשב להשיא בתו ליצחק ולמדו זה ממה שאמר אולי לא תאכה האשח ללכת אחרי' אלי' כתיב' ואמר ליה אברהם אתה מורע ארור ואין ראוי לברוך לידבק בארור' ועל זה דרשו כנען בידו מאזני מרמה וגומר זה אליעזר שהיה שוקל לפי דעתו בתו ראוי ליצחק' לעשוק אהב לעשוק אהובו של עולם זה יצחק' ועוד במדרש כשהפילה רבקה עצמה מעל הגמל נשרו בתוליה וכו' וזכר הדם ולכן זכו החיות לכסוי הדם ועוד שם סגנון אחד' ויצא יצחק לשוח בשדה מהיכן יצא מגן ערן' ורבקה נשאה עיניה למקום וראתה בנבואה שעתיד עשו לצאת ממנה כתיב' הכא ותפול מעל הגמל וכתיב התם ויפול אברהם מה להלן גילוי שכינה אף כאן גלוי שכינה ונודעה ונפלה לארץ ונעשית סוכת עץ' ושלח הקב"ה מלאך לשמו טפת הדם' וכשנשאה יצחק לא סצא לה בתולים ורצה לגרשה אמר שמה אליעזר נגע בה' ואמרה לו המעשה' אמר ליה הוליכני לאותו פקוס והלכנו ומצאו הכתולים' וצוה הקדוש ברוך הוא למלאך והכניסם לאליעזר בן ערן והוא אליעזר בן נמרוד והוא הנכונה עם הצדיקים שהם חיים בנן ערן' ולזה אר' יוסי הא חלקי עת החשודים בכבר ואין בו' כל אלו העניינים מורים על חכמת אליעזר ומעלתו' לכן נכפלה פרשתו בתורה כמו שאמר בב'ר' יפה שיתחן של עבדי' אבות מתורתן של בנים שהרי פרשתו של אליעזר שנים שלשה דמין היא אמורה והשרץ גופו טמא דין תורה ואין דמו מטמא בכשרו אלא מריבו הסקרא רשב"ג טמא הטמא ר"א אומ' זה וזה לכס הטמא' וכל אלו הם עניינים גדולים מקובלים מפ' חכמים' ויש רמז מזה בתורה בותפול מעל הגמל' ואחרי כן כתיב ויביא יצחק ויש במדרש כי כשהיתה שרה בחיים היה נר דלוק וענין קשור באהל וברכה מצויה בעיסה וכשמתה שרה פסקו' וכשנבאה רבקה

שבשעת העקידה מתה כמו כמו שדרשו בפסוק ויבא אברהם ואמ' מהר המורה בא ששמע' בעקדה וכו' וזהו מי האיש הלזה כלו' לו' בין ב' ההי'ן האחת מאברהם והשני משרה' והיה בין ל' בשעת הנשואין שבאותו פרק מתה שרה' ועוד הודיענו קבורת המת בארץ כי היא מצוה גדולה' וכמו שנתחבש אברהם על זה לקנות מקופסא גדול לקבור שם פתו' בי ידע' פעלת המקום ההוא שהיתה כפולה בזוגות' ולכן נקרא עיר-חברון קרית ארבע על שם ד' זוגות שבמערה ולדעת זה יש לנו לפרש דמשתעי קרא לעתיד ואברהם היה יודע זה בנבואה או בקבלה' ובני העיר היו קוראים אותם מכללה ולא היו יודעים למה' ונראה דרך המשש שהמכללה שם תחום והראיה דכתיב אשר בכפלה' ואברהם לא בקש אלא המערה' ועפרון השיב השרה והמערה אשר בו כי לא היה יודע מעלתה ולא היתה נחשבת בעיניו כלום כי היא בקצה שדהו' ואברהם השיב פאחר שאתה רוצה לעשות עמי חסד לתת לי הכל איני כדאי כי לא נמליך' על זה אבל קח ממני כסף אשרה והמערה אשר בו ויתכן שהיה אומ' עפרון זה דרך מוסר או דרך מראה בראותו חפץ אברהם במערה למכור לו השרה בדמים מרובים ואז קצב לו דמים מרובים ארץ ארבע מאות שקל כסף וגומר כדעת רז"ל ואונקלוס הרגם שויה שהיתה שויה כך או שדמי מדת ידוע כפי הזרע הנכנס שם' או שקנה אותה בכך הוא או אבותיו ומצינו כי שלשה מקומות נכבדים בארץ הנבחרת קנו אותם הראשונים בדמים ולא רצו בחנם אף על פי שהיתה הארץ נתונה לאבות' ומן ההיתר וזכין בה' הא' זה המקום שהאבות קבורין שם' הב' חלקת השרה שקנה יעקב במאה קשישה כי שם קבלו התורה באלה ובשבעה והיא אצל אלוני מורה זהג' הר' המוריה שקנה דוד המלך מאחרונה היכוס' כי שם בית המקדש' עוד הודיענו ענין נכבד בני שואין שנתחבש הזקן להשיא בנו' עם זרע כשר משם בן נח לא מכנען הארור וצוה לעבדו והשיבנו בבני' המל' החביב עליו והקפי' בוג' בנו ולא כוונ' שלו כי הוא לקח שפחה ומלגש' וזה כי בנו היה עולה תמימה ונתקדש על גב המזבח והוא שלא התפלל על שרה כשהיחה עקרה כמו שהתפלל יצחק ולקח לו שפחה כי הצדיקים אינם רוצים להטריח כלפי מעלה אלא לצורך גדול' ויצחק התפלל כי לא הותרה לו שפחה כי הוא עולה תמימה' ולכן התפלל יו' אלדי השמים שישלח מלאכו הידוע השומר האבות וידוע הוא כהו השמים בכאן כמו ואתה תשמע השמים ובשבעה אמר יו' לדי השמי' ואני הארץ כלל כל המדוד וכל זה ענין בכל הוונין שישתדל אדם להזדווג עם משפחתו ואם לא יוכל עם בני עירו או עם בני ארצו לא מארץ אחרת ולא מעיר אחר' אמר בב'ר' חשין דקרתך זונין מנהון זרעו עתה הודיענו ענין יצחק שהיה יודע בו אביו שישמע לו ולא הכניסו בעצה' ואף על פי שהיה בן לו' כי ידע בו שישמע אליו' ולפי דעת המדרש לא היה שם בעיר כי היה בן ערן לרפואת הרויס שבצוארו שעשה בו אביו בעקידה כמו ענק' והיינו דכתיב באחד ענק מצוארוניך ונתעבש שם ג' שנים דכתיב בא-מבוא בא ביגמט' ג' ושפח אברה שהיה נשמע לחפץ אביו וכל מה שירצה הוא יקבל הני' כי היה שומע למוס' והיה משחרו למוס' תמיד' ועו' אמר חושך שבטו שזנא בנו ואוהבו שחר-מוס' חושך שבטו זה דוד דכתיב ולא עצבו אביו מימיו וגומ' ואותו ילדה אחרי אבשלום' כדרשו חז"ל תולין הקללה במקולקל' ואוהבו שחרו מוסר זה אברהם והעבד נודרו ובטח בשם ובזכות אדוניו שימצא ושינחמו השם בדרך הישרה' ועמד על עין המיס לענין רמז למדת אברהם איש החסד' וכן נהגו האבות אחריו יעקב על הנאר כשהלכו לקחת אשה ורבותינו ז"ל

תולדות יצחק

בכבודות ואמר ביד מלאכי כי היתה הנבואה חזאת מסורה ביד מימים הראשונים. מכאן אמרו שכל הנביאים עמדו בסניני ושמם נמסרו להם כל הנבואות הוא שישעיה אמר מעת היתה שם אני ועתה יי אלדים שלחני ורוחתי ואמר רוח להודיע ענין הנבואה מאיזה מקום באה כמו רוח יי דבר בי ואמר אהבתי אתכם ונא על אורך הגלות הזה כמעט נשיו רגליהם של ישראל מרוב הענוי והצער ואמרו מה בצע כי שמרו משמרתו וכי הלכו קדונית. כמו קודר הלכתי ועתה אנו באשרים ודיים כלומר הגוים שאנו רואים בהצלחה ויש ירא יי מחזיקים את לבם כמו שכתב אז נדברו וראי יי.

זה שם יתכרך משיב על דבריהם הנה זם בא בוער כתנור ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלדים לאשר לא עבדו ואזיתראו אם תאשרו זדים ותראו כל זדים ועושי רשעה קש וזרחה לכם יראי שמי וגומר ואמר אף על פי שאנו באורך הגלות הוא אוהב אותנו אהבה שלימה ואהבתו אלינו אהבה עיקרת וקדמונית כי אהב את יעקב יותר מעשו ויבטן אחד נוצרו ומאב אחד ומאם אחת ואוהב את יעקב שאינה תלויה בדבר כמו שאמר התנא כל אהבה שהיא תלויה בדבר וכולו זכר כתב הרמב"ם ז"ל ענייני האהבה כמה הם ועקר הדברים כי מלת אהבה שם מונח לקירוב דעות בני אדם לא קירוב גוף אהבת לטון ושפתים והלבבות רחוקים אמנם האהבה העיקרית היא קירוב הצורות שהיא הדעות והשנאה הפך רחוק הצורות והדעות והאהבה שלשה מינים אחד אהבה טבעית ב אהבה גופנית שלשה אהבה נפשית הטבעית היא אהבת האב לבנו והקרובים ואהבת לעצמו ולבני עירו יותר מעיר אחרת וזכאלו זו האהבה יש אהבה שאין ידוע סבתה כי יראה אדם שני אנשים שלא ראה אותם מעולם ו לדומים זה עס זה או משחקים בקוביא או באיזה שחוק ויאבה לאחד יותר מחאחד וירצה שינצח או וית' זה סבת דתולדות לא ידעו סבה אלא יצרו יש טבע אוהב טבע אחר וכמו שאומרו חכמים ז"ל תרוויחו בני הד מולא נינהו

והגופנית היא אהבת הנשים אהבת השותפין וכל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל מאהבה הגופנית והנפשית היא אהבה מעלה כאהבת הרב לתלמידו ותלמיד לרב ואהבת החכמים כאהבת דוד ויהונתן דכתיב אהבת נפשו אהבו ושאיינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם ואי זו אהבה שאינו תלויה בדבר זו אהבת דוד ויהונתן דכתיב נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים וזו היא אהבת השם לישראל שאמר הנביא והיא אהבת רבקה לי ק. אהבת יצחק לעשו אהבת גופנית וכן מוכיח הכתוב ויאבה יצחק את עשו כי ציד כפי ותלה אהבה בציד ורבק אהבת את יעקב בלי שום סבה ויש בכאן שאלות חזקות בענין הנביא ובענין אהבת יצחק לעשו כי מה ענין שאמר הנביא כי השם אהב יעקב יותר כעשו ומה הפליג בזה כי כן הראוי כי יעקב איש תם ויטב אוהלים צדיק גמור הולך מאהל לאהל ממדרש שם למדרש עבר ומשם למדרש יצחק ועשו בהפך רוצח איש שדה הולך מעבודה זרה לעבוד זרה ולעריית וכפה עבדות כמו שהזכירו זל אם כן מה ההפלה הזאת כי כן ראוי לו ית וכן באהבת יצחק לעשו יש תימה גדולה כי הוא היה נביא ומכיר צדקת יעקב ורשעת עשו ואין היה רוצה לברך עשו וחרד חרדה גדולה על שבידך ליעקב ומי שתירץ כי לא היה יצחק נביא לא אמר כלום כי הנה כתיב וירא אליו וכתוב ולנביאי אל תרעו

ונתירץ ענין יצחק פמנו יצא התירוץ האחר למה שאמר הנביא סתריים בדרך הפשטי כי יעקב היה נבחר אצל יצחק לפי חכמתו ומדותיו יותר מעשו אבל לפי תועלתו היה אוהב לעשו והיה רוצה לנבול אותו בדרך כל אדם שלם רוצה שלם

יקה חזרו ואילו השלשה דברים כנגד ג' דברים שהנשים מתות בשעת ליתן מחטא חוה שכנתה נר העולם וגרבה קללה בפירות ושרה ורבקה שפרו חוקן וזכו באלו השלשה ברכות עוד שם במדרש שנאה באדל לראות שמחת בנה ודרשו זה ממלת שרה אמו וזהו ענין גדול כענין המוכר בנתובות וזהו ענין רבי נבאה דהוה מציין מערתיה אשכחיה לאליעזר דקאי אבנא אמר ליה מאי קא עבד אברהם אמר ליה גני בכנפי דשרה וקא מעיינא ליה ברישא וכל אלו הם עניינים גדולים ונעלמים אחרי כן הודיענו כי נולדו לאברהם בנים מסטורה ונדעת רבי אליעזר היא הגר ונקראת קטורה שקשרה עצמה ולא רצתה לינשא כי כמה מלכים בקשוה שהיתה בת מלך מצרי ואחר פטירת שרה יצחק בעצמו הלך בעבורה זכתיב ויצחק בא מבוא וגומר והיה שם מושבה דכתיב על כן קרא לבאר באר לחי רואי כלומר ראה עלבוני והוליד ממנה בנים ומסר להם שמות הטופאה

ונתן ליצחק אוצרו הטוב וחכמתו וזהו שאמר הכתוב ולבני הפילגשים אשר לאברהם וגומר מתנת חסר עולה תתן רל לפדם להשביע לשדים ועל כל אלו העניינים אמר הביטוי אל אנדה אביכם אמר כי אחד קראתיו ואברכהו וזה הוא ויי ברך את אברהם בכל שכרכו בברכות הכל שבה נתכרכו האבות ולכן כרת עמהם ברית ויחד שמו עליהם סדיתיה מחשבתם דבוקה בו תמיד ונתברכו במדת הכל ולכן נתברכו בעושר ונכסים וכבוד וחיים כי השגחת חשם עמהם תמיד אפילו כעת עסקיהם וכבר כתב הר"ם ז"ל זה הענין יפה בספרו בחל הנפרק נא ויש בענין זו הברכה סוד במלת בכל ועל זה רמזו חכמים זל בענין הבת כי הם סותמים הסודות במשלים אחרים ואומר בת היתה לו ובכל שמה רבי אליעזר המודעי אמר אצטגנינות היתה לו שכל מלכי מדינת וכערב משכימים לפתחו רבי שמעון בן יוחאי אמר מרגלית היתה לו כמו שזכרנו בפרשה שעברה וזהו ואבלהו והבטיחנו הנביא ע"ה כי אם נשמע לדברי האבות ונלך בדרכיהם שיקרב לנו הגאולה וינחם חורבותיה כמו שכתוב כי נחם כל חורבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן יי ששון ושפחה יכצא בה תודת וקול זמרה

פרשת ואלה תולדות יצחק

לכתי אתכם אמר יי ואתם כנסם אהבתנו הלא את עשו ליעקב כלם יי ואוסב את יעקב ואת עשו שכלתי ונומר (תקלת עלאכי)

אהבתי אתכם

חז"ל אמרו כי מלאכי שאמר זאת הנבואה הוא עזראי וזה היתה קבלה בידם כי אין הכרע מהכתובים על זה ובאמת כי מלאכי היה חותם הנבואה כמו שאמר זכרו תורת משה עברי כלומר מהיום והלאה לא תמתינו נבואת שום נביא עד איהו ועל זה סמך לו הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וכן מצינו כי עזרא הוכיח את ישראל על הנשים נכריות כסר שהוכיח כאן מלאכי ואמר משא דבר יי כי הנבואה לא היתה בזמן ההא מבווארת כראשונים הלא תראה זכריה שהיה מן האחרונים נבואותיו היו סתומות והיה צריך לסלאך שיבאר לו נבואותיו וכמו שאמרו חכמים זל משבתו חגי זכריה מלאכי נסתלקה נבואה מישראל והיו משתמשין בנת קול ובעבור שהיתה באה עתה בקושי אמר משא כלם

תולדות יצחק

שלם כפי ההנאה שנהנה ממנו ואם הוא פחות ורצה לברכו ברכות גופניו כפי הנאתו ומדה במדה וחשם הממר מחשבות בני אדם מנעו אף מזה ובהר גם לזה הטוב בעקב והסכים לדעת רבקה שסבכה לו גם הברכות הגופניות ואם אינן תכלית טובת האדם אבל הם צריכים לעם הנבחר כדי להשיג המכוון ויש בדברי רול כי עשו לא היה רשע בעיני אביו כי היה מקיים כבוד אביו בצידו ובכל מעדני עולם כי ידע באביו שהיה בוחר במעדנים שהורגל בכך שהיה יחיד אחר האיש ובן זקונים וגדל בגנותו ולכן עשו היה מביא לו כל מעדני עולם וכמו שאמר בבראשית רבה קומרא טבא לפומיה כסא טבא לפומיה וכאמת היה יודע מעלת יעקב שהיה איש תם וישב אוהלים ואין ספק כי היה יודע מה שאמר השם לאברהם ואעשך לגוי גדול רגל שלישי לכסא יעקב כמו שאמרו חכמים ז"ל זה שאמר אלדי אברהם אלדי יצחק ואלדי יעקב וכי הוא יעקב כמו שאמר כי יעקב בחר לו יישראל לסגולתו להשלים סגולה משולשים נגודות פעמים נגודו למעלה ופעמים נגודו למטה כמו שכתוב וזכרת את בריתי יעקוב מלא אבל זה היה כבודו והיה רוצה לתת לו ברכות גופניות לכך והיה רוצה לברך יעקב ולתת לו ברכת אברהם כמו שברכו בסוף וצוה להביא לו ציד שהיה יודע כחו ועניניו בזה כי הוא איש שדה וכמו שאמר רול נבר ציין והציד מאנשי החרכוהם בוחרים בו ורצה לברכו על הענין אשר הוא בו כי הוא הוה נביא ויודע בחכמה גם יצא הענין לדמות כי אינו ראוי לירש את הארץ וכל שאינו ראוי לירש את הארץ אינו ראוי לקבל תורה דהא בהא תליא ולכן מקבלי התורה אסורין להקריב קרבן ממין החיה ובני נח מותרין בכל המינין הטהורין ואם יצחק לא נתכוון כי דעתו היה להורישו הארץ והשם יתברך הוציא דברים מפי שלא נתכוון עליהם ולכן אמרו ז"ל תלך הברכות תלויות למאן דהוה והוה ורבקה היודעת דבור השם ורב יעקב צעיר צותה להביא גדיים מן הישוב חלק יעקב וכמו שאמרו חכמים ז"ל טובים לך וטובים לבניך טובי לך שתתקבל הברכה בהם טובים לבניך ליום הכפורים שני שעירי ואם תאמר היאך לא גלתה רבקה ליצחק דיבור השם יתברך לה ורב יעקב צעיר כי אם היה יודע זה יצחק לא היה עובר מ"י והיא לא תצלה יראה לי כי לא גלתה לו סמני דרך צניעות שלא ירגיש שהיא שאלה את מ"י או שחשבה כי הוא היה נביא ולא יעשה יי אלים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים והשם אשר לו נתבנו עלילות סבב זה כדי שיתברך יעקב כראוי לו על כן לא ידע והיה רוצה לברכו כמו שאמר וחשם עשה פיו שהיא ברשותו כאילו אינו ברשותו וכמו שאמרו במדרש יש איברים שהם ברשות אדם כידים ורגלים והלשון רצה לילך רצה לדבר רצה ליקח הכל בידו ויש איברים שאינם ברשותו כעינים ואזניים וגזירים והשם מהפך הענין כשרוצה הידים מידעם עם הנביא שבא מיהודה כשהושיט ידו ואמר תפשוהו ותביש ידו עד שחלה פניו ותשבי ידו הרגלים מינה המה מבלע וגם המה מיצחק כי רצה השם שיברך יעקב שאף על פי שהברכות לשם רצה שיברך יעקב כמו שכתב הנביא ועוד כי הברכות השם נתנם לאברהם כמו שכתב כפרש לך לך ואברהם נתנם ליצחק דכתיב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולכן חשב לברכו בהם ולכן הקפיד עשו בברכותיו שהיה יודע זה וככה ואמר ברכני גם אני ולכן פחד יעקב ולא היה רוצה לעשות סמך אביו ואמרו וילך ויקח ויבא בוכה והולך ולא רצה לעשות המטעמים דכתיב ותעש אמו וגו' ובעשו ויעש גם הוא כפחד שמא יקללנו ואמר והבאתי עליו וענתה לו אמו על קולתך כהרגומו ולפי המשט

יקלל לי יודע הוא שאתה איש תם ולי יקלל כדרך ארוחה הארמה בעבורך ועם כל זה לא היה רוצה להכנס ונתנה לו המטעמים בידו על כרחו דכתיב והתן המטעמים והוא לא היה רוצה ללבוש הבגדים והלבישתו בעל כרחו דכתיב ותלב את יעקב ואע"כ לא היה רוצה ליכנס אמר לו אל תירא אתה תמצא בכוך לפני המלאכי שיכנסו עמך ויצאו עכ"כ וכן היה כשנכנס פחד מאד וגעשה עצמו כדונן תמכו השם וחזקו אהו מיכאל בימינו וגבראל משמאלו אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תשתע אמצתיך במיכאל עזרתך בגבריא וכן תראה כי היא לא נתנה לו יין דכתיב ותתן את המטעמים ואת הלחם ואלו יין לא נתנה לו כי לא רצתה לתת לו שום דבר אדום ומיכאל הביא לו יין סגן עדן דכתיב ויבא לו יין וישת זה יין המשומר בענביו מו"מ בראשית ושלא יחסרו הנסכים מן הקרבן שהיה בו בשר ולחם ויין וביציאה העלימו מיכאל מעשו שלא יראהו שנאמר ויהי אך יצא יצא יעקב והשם אשר לו נתבנו עלילות הקדים לו הבכורה לחיו ראוי לברכות ולכן אמר אנכי עשו בכורך ולא כחש כי היא טפה ראשונה וכמו שאמר רבי יוסי להדיא מפורשית אס תניחו שתי מרגלתי בשפופרות אדת זו שאתה נותנת ראשונה יצאה באהרונה כך טפה ראשונה של יצחק יעקב היתה ואין צורך להקוץ המפרשים בזה וברכו אף על פי שהיה בלבו שהיה בכרך עשו אין קפיד כי הברכות הם לשם ואדעתא דידה בכרך ולכן חרד ואמר גם ברוך יהיה וכמו שכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל ונברך יעקב בברכות גופניו כמו שאמרנו ועוד יש בדבריהם ז"ל טל השמים ומשמני הארץ כי אלו הברכות הם ברכות עליונות שעקם לברך יעקב ברכות ואם במשפעת גופנית ועל דעת כן מברך יש בתוכן נסתר מהם אדעתא דהב"ה מברך והם עליונו טל השמים ומשמני הארץ העליוני וכמו שרמזו ז"ל מטל השמים זה ציין דכתיב כטל חרובן וגו' כשמני הארץ אלו הקרבנות ורוב דגן אלו הנכורים ותרוש אלו הנסכים רבי אומר מטל השמים זה מקרא ומשמני הארץ זו סנה ורוב דגן זה תלמוד ותירוש זו הגדה רמזו כי השמים והארץ הנזכרים כאן הם השמים והארץ המזכרים בתנן תורה דכתיב מן השמים השמיניך את קולו וגומר ועוד אמרו יתן ויחזור ויתן רבז להיה ועת"ר ל בית ראשון וב"א המ"ה שנתן לו הברכות בדין אם הוא ראוי לכך ואלו גבי עשו כתיב הנה משמני הארץ בין ראוי בין שאינו ראוי אמר יצחק יעקב צדיק הוא אף על פי שיבואו עליו מקרים לא יקרא תגר וכן אמר שלמה בתפלתו ונתת לאיש כדרכו ולנכרי אמר ועשית ככל אשר יאמר אליך הנכרי כדי שלא יקרא תגר כלפי מעלה ולכן הזכיר על יעקב מדה הדין שאם יחטאו שיגלו ויחזור ויתן כמה פעמים ולכן אמר לעשו ודגן ותירוש סמכתיו ולא אמר נתתיו אלא לשון קרבנות כבר קרבת אותו לעליוני כמו וסמך ידו על ראש קרבנו ומורי אמר כי סמכתיו לרפוח לכוונת המטעמים להיות סומכין בהם כדי שיחולו הברכות על ראש ישראל כענין שמן אלישע ואלוהו וכענין לחם הפנים וכענין תבואו לפני לחם בעצרת ולכך אמר ואוכל פכל ולא כל ולא אמר וישתה לא וישת שנתכוון שיצא לפניו על חלות הברכות והנה בסטעמים בכוונות הא' כמו הקרבן שנתקדש בלחם המזבח ועתה נתיוחד השם עליו כי ענינו כחות מהנאת שכינה והוא כסת ונפשו דבקה בעליון ולכן אמר תברך נפשי תברכני נפשך והכהנים אוכלין והבעלים מהכמרין והכוונה השנית בשוירים הכי וחלות הברכות ולכן אמר סמכתיו ולכן חרד כשלא נשלמה כוונתו ואמר ולך איפוא מ"י כי אין מ"י בכרכותיך וחזר וברכו בפניו גם ברוך יהיה אדעתא דמ"י או אשר לו הלא אצלה לי ברכה כפי מדתי אמר ליה

תולדות יצחק

אמר ליה הנה משמני הארץ יהיה מושבך ועל חרבך תחיה וכדכו בחרב ולא הזכיר לו שם וחזר אחרי כן וכרך ליעקב בפה וכלב ויתן לך את ברכת וגומר ואחרי כן הודה לו שרר של עשו על הברכות ויש עוד במדרש דרך אחרת כי יצחק היה מכיר ברשעו של עשו כי נביא הוא וכמו שפוזר בכתוב וירא אלו וזוהי יודע זכות יעקב וצדקתו וכי היה מבורך בשמים ובארץ ולא היה צריך לברכותיו והיה רוצה לקרב לעשו תחת כנפי השכינה והשם לא רצה שאינו ראוי לכך ועשה מין שהוא ברשותו כאילו אינו ברשותו כמו שאמרנו מכל זה יצא התיורץ לדברי הנביא כי אהבה גדולה אהיבנו שסיבב שינתנו הברכות ליעקב אף על פי שהיה ברעת יצחק לכרך עשו וזו אהבה רבה ויש למקובלים ענין נסתר בזה האהבה של עשו רמזו ז"ל ברמז מעט ידוע כי האבות הן המרכבה אברהם יצחק שמאל זה רחמים וזה דין ולכן נעקר יצחק ויעקב כלול ולכן יצא מותאם מכח אבותיו האחד שעיר בסופה וסערה דרכו והאחד חלק ונעים ולכן ובכסף אחד לצורך גדול עשו מתמציתו של יצחק וזרע יעקב צריך לעשו עד שיגיעו הימים ויתבשרו הפירות כי היין צרי לשמרו והחטה לקשו עד שיתבשר ועל כן ביום הכפורים שני שעירים כנגד שניהם ולמרק עונותיהם עד כוא זמן שאין יצר הרע בצולם והנה האהבה מפני שהיא מתמצית לשמור היין בשמרו והכל לתועלתו להגיע לכוונת השלימות וזה הוא מאמ הנביא אהבתי אתכם אמ' ואחר שפי' כוונת הנביא נאמר קצת בפרשה התחיל ואלה תולדות יצחק וגו' פירש רש"י לפי שהיו יציני הדור אומרים וכו' אמרנו במדרש רבה עשרה זקנים בני בנים וגומר האבות עשרה לבנים והבנים עשרה לאבות אברהם ניצל מכבוד האש זכות יעקב שנאמר ביבה אמר י' אכל בית יעקב אשר פדה את אברהם דבר אחר אברהם נקרא ישראל שנאמר ומושב בני ישראל וגומר כי כשנולד יצחק נחשב הגלות שנאמר כי נר יהיה ורעך וקורא ליצחק בני ישראל דכתיב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו ולפי המשט הוליד למד כמו תולדות אהרן ומשה ומונה בני אהרן ולא בני משה שלמד ליצחק כל התורה וסודותיה וכמו שאמרנו ז"ל במסוק וישמור משמרתו וגומר כי למד אברהם אבינו כל התורה כולה והיו האבות שומרים אותה כמי שאינו מצווה ועושה ולכן לא היו נוהרים בחוצה לארץ ולקה יעקב שתי אחיות ועמרים דודתו כי עיקר המצות בארץ ורבים שאלו היאך לא מל אברהם עצמו עד שבא אליו הדבור כשהיה בן מאה שנה מאחר שקיים כל התורה כולה ואפילו עיוני תבשילין כמי קבלת דבותינו ויש מפרשים כי ידע שיצווה בזאת המצוה וגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה ויש מפרשים כי ענין המילה שהוא בגופו ממש לא התיר עצמו ליגע בגופו שהוא בצלם אלהים ומעשה ידיו שנרא' שהוא מתקן במעשה השם עד שנצטווה בה אכל טאר המצות שלא היו בגופו קיים ויהי יצחק בן ארבעים שנה כתב רש"י ז"ל למח נכתב זה הזמן בכאן זמן הנישואין וזמן הלידה כי המתין על אשתו שלש עשרה שנה שהיא ראיה לביאה ועוד עשרה שנים לזמן העקרה ואז התפלל עליה ולא התיר עצמו לקחת מילגש כי הוא עולח תמימות וזה הוא לנכה אשתו שמתכוין לכו עליה שתלך והקדוש ברוך הוא קבל תמלתו דכתיב ויעתר לו ולא לה וכמו שכתב רש"י ז"ל ויש במדרש על פסוק אחי רכבה אם יעקב ועושה וכתב רש"י ז"ל לא ידעתי מה בא ללמדנו ויש במדרש כללן בולן ברמאות לבן ידוע רבקה במסעמים יעקב במקלות עשו דכתיב סתתם לך כלומר מראה לך כאלו הוא סתתם מן הברכות ובה לחיך דבר אחר אהי

רבקה רוב בנים דומים לאחי האם דבר אחר נתבונן לתועלת שניהם כי אם אולי ילך אחריו עשו לשמרו מנוק על בן כתיב ויעתר לו ולא לה בשביל הרמאות ויתרוצצו הבנים וגומר פירושו בו הרבה רש"י ז"ל ורבי אברהם והרר רבינו משח ברנחמן ז"ל כמו שכתב בפירושו ויצא הראשון אדמוני אסרו במדרש סימן אדמוני שופך דמים כיון שראה שפואל דוד אדמוני שופך דמים דתביב וישלח ויראהו והוא אדמוני אמר שפא שופך דמים בעשו יצאה בת קול ואמרה עם ימיה עינים עשו מעצמו הורג וזה בעצת סנהדרין דכתיב והיה אם מעיני העדה ועוד במדרש רבי שמעון בן יוחאי ב"ר שראה אביו אדום לא רצה לפלוו עד שיבלע בו דמו בהיה דרבי נתן כיון שהמתין ב' ג' שנים וראה שלא נבלע אמר כך היא בריתו וכיון שלא מלתי אותו לשמונה ימים אמתינו עד שיהיה בן י' שנים כי שמעאל בין שהגיע לשלש עשרה מיתה במילה ולא רצה והיינו דכתיב אם לא דם שנאת ודם ירדפך זה הוא שאמרו עשו בשוך בערלתו היה ועוד אמרו הוא אדום ותבשילו אדום וארצו אדומה גבוריו אדומים ולבושו אדום ופורע ממנו אדום ולבושו אדום הוא אדום ותבשילו אדום ידוע ארצו אדומה דכתיב טדה אדום גבוריו אדום דכתיב מן גבוריהו מאדם לבושו אדומים דכתיב אנשי חיל מתולעים ופורע ממנו אדום דכתיב יצא אדום לבלבו אדום דכתיב מדוע אדום לבלבושך ויקראו שמו עשו מירש כל הרואים אותו וכתביב יעקב יקרא שמו הקדוש ברוך הוא קראו יעקב מענין עקב כי השכר בא בעקב והיווה הוא מהשם יצא יקרא שמו יעקב זה הוא שם נכחד מורה כי השכר הוא באדרת כמו והיה עקב תשמעון ואצרה עקב ועשו פירש אותו מענין עקוב הלב ואמר ויעקבני ולכן אמר התרום במרמה ככתבתא כי הוא תם ושב אנהלים ולא תיות שמו מורים ענין יוד רמז לעשריות עין רמז לחצנה עמודת שכעה כל אחד בלול מעשר וכנגדם שבעים שרים ושבעים סנהדרין קוף עשר חיות כל אחד בלול מעשר וכנגדן הדיכל מאה אמה מאה ברכות ה' שתי תודות שני לחות וענין כוון הבכורה כבר כתב רבי אברהם בענין שלא היה מסוג לאביו וכתב רש"י עליו הרמז ז"ל כמו שכתוב בפירושו ועיקר הדברים שביאה דותם הבכורה ומצותה בה הקרבן היה נעשה בכבודו ועל זה אמר הגה אנכי הולך למות בלומר על ידה כי במה אזוהרות תלויות בה באותה ששנונו אלו שכתבת שתי יין ופרועי ראש גבולי וזאכל וישת יש במדרש כי כל אלו המלות הם עבירות שעבר אותם וזאכל עריות אכלה וסחתה מיה וישת שפיות דמים דכתיב ודם חללים ישתה זיקם עבודה זרה דכתיב ויקומו ליצחק וילך כבר בתחית המתים דכתיב בלה ענין וילך ואמרו חכמים ז"ל בענין אחר בא על גערה המאורסה דכתיב ויבא עשו מן השדה וכתביב בשדה מצאה הרג הנפש דכתיב וזוהו עוף וכתביב עימה נפש לוהרגים כבר בתחית המתים דכתיב הגה אנכי הולך למות כבר בעיקר דכתיב ולמה זה לי וכתביב התם זה אלי ואנוהו והשם אשר לו נתבונן עלילות בהיותו ידע אלו הדרשיות סיבב שיהיו של יצחק שיבא יעקב וישול הברכות ועוד יזכר עון אבותיו וזה עשו כמו שאמר ארור שוה ילך אחר שוה גדול וכתביב אהרה הארמה בעבורך ולמפקך אמר יזכר עון אבותיו שעשה עם אברהם שקצר השם ה' שנים משנות עין שלא יראה העבירות שעבר בו ביום שמת אברהם שאין זו שיבה טובה ועם יצחק שכח ענינו וחטאת אמו שיקר רחמה שלא התעבר כי היתה ראויה לצאת ממנה שנים עשר שבטים דכתיב שני גוים ושני לאמים ארבע ולאום מלאים שנה ורב יעבוד צער ב' אמר הנני שנים בלבד ואין אגו יכולין להשת

תולדות יצחק

פרשת ויצא יעקב

ענין יעקב שדה ארם ויעבוד ישראל באשה ובאשה סמר :
ונכניס הפלס יי את ישראל מעמנו ונומר
(הטעם יב)

ויברח יעקב

הושע הנביא עליו השלום הוכיח ישראל והודיעם כמה חסדים עשה הקב"ה לאבותינו ולנו נבמה מעלות טובות למקום עלינו. הודיענו באלו המסוקים ענינים גדולים שצריך לנו ולהשגיל בהם יתחלה הודיענו ענין יעקב אבינו איך היה נרדף ולבסוף האלהים בקש נרדף וכל צרותיו היו לטובתו. כי פדה יי את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו. כמו שבא בזה הפרשה בענין לבן כמה מיני עלילות העליל עליו וסבל בסבר פנים יפות ולבסוף הצילו השם ולא יכול להזיקו בשום גזק וכן קרה לו עם עשו אחיו כי נרדף מפניו ויצא מביתו ומשולחן אביו וכפי קבלת רבותינו ר"ל שלח אלפז אחרינו וכמו שכתוב על רדפו בחברת אחיו ושהת רחמי והצילו השם מידו וכל זה רמז והבטחה גדול לגלותינו כי אנו בניו ויש לנו לאחוזו דברנו ולסבול הענין בסבר פנים יפות ולהצדיק דין הצור עלינו כי בסוף יקרה לנו כמוהו וכן נרמז בכאן והבטחתו והיה זרעך כעפר הארץ בתכלית השפלות כעפרי. ופרצת ימה וקדמה בכל ארבעה רוחות העולם ולכן כפל לו העולם והיה שוכב עליו הכתיב הארץ אשר אתה שוכב עליה וגומר לדעת המדרש והבטחתו שתהיה נוחה ליכבש לפני זרעו ולפי המשט היה שוכב במשתתו של עולם והחזיק בו וכאלו כפל לו העולם וכל זה הבטחה להועיל כמו שאמרנו שכל מה שאיירע לאבות סימן לבנים.

זכמו שענין אברהם אבינו רמז לגלות מצרים וענין יעקב עם אבימלך רמז לגלות בבל כמו שאמרנו. כן עין יעקב עם אחיו רמז לגלותינו ביד אחינו בני אדום וכמו שהצילו השם מידו כן יצילנו מיד אויבינו ועל זה אמר הנביא המודיע זה ויברח יעקב כי ברח מפני הארץ ובא אל שדה ארם ופגע בו הרוב לבן הארמי על כן אמר שדה ארם ואמר ויעבוד ישראל באשה פירוש בעבור רחל כי בעונה עבד דכתיב ויעבוד יעקב ברחל וכתיב הלא ברחל עבדתי עמך וכן מקדים אותה הכתוב כרחל וכלאח וכתיב בני רחל אשת יעקב ובאשה שמר פירוש בעבור אשה שמר הצאן אחרי כן הודיענו ענין גדול במסוק השני ובנביא העלה יי וגומר כי בתן השם לנו ג רועים נאמנים יעקב שהיה רועה כמו שאמר בכאן ובאשה שמר והב' משה רבינו שהיה רועה נאמן. כמו שכתוב ומשה היה רועה את צאן יתרו וגומר והג' דוד המלך דכתיב מאחר עלות חביאו י ועל זה אמר בכאן ובנביא צמשר יאלו הג' רועים יש להם קשר גדול במדותם וכמו שאמרנו מעמים אחרות ילבעבור כי מלאכת הרועים אומנות נקיה ומלאכת רחמנות כמו שכתוב כרועה עורו ידעה וגו' כי הוא רחמן גדול שמנח תמיד יעוררו ומעין המרעה הטוב ובחיקו ישא העלות ובזרועו הסלאים ירפא החולה ויחבוש הנשברת וישוב בקרת בלילה ולהורכב ביום דכתיב ביעקב חייתי ביום אכלני חורב וגומר ולכן נקרא השם דרך משל רועה ישראל ואלו הם הג' רועים זכינו על ידם לשלשה כתרים כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות יעקב ראש האבות משה ראש הנביאים דוד ראש המלכים וכן צריכין האב והנביא והמלך להיותם רחמנים ולכן רמז לנו הנביא הושע כל אלו המעלות שהיו בישראל ועל כלן מעלות הנבואה

ביחד כל שכן שנים עשר היינו דכתיב ושיחת רחמי רחמן כתיב אמר עון שהיה בר עונשין וחטאת אמו שהיה בבטן והוא כמו שנגזר ועוד שם כי בעבור זה היו נשי עשו מורת רוח ססרבן ומרגזן כדי שיצאו מן הבית ויקח יעקב הברכות שלא יגלו הענין. ויש דעת אחרת על שחציין בשכינה בשע' העקידה והארץ לו עד עתה בזכות אברהם ועל סבת הברכות וספר הכתוב אחרי כן ענין הליכת יעקב לאבימלך כי הוא רמז לגלות בבל כי ירדה אברה למצרי יהמו לגלות מצרים והליכת יעקב לאבימלך לגלות בבל. והליכת יעקב ללבן לגלותינו. ואמר לו אל תרד מצרימה כי אתה עולה תמימה וספר הכתוב הכבוד הגדול שעשו לי יעקב כמו שעשו לבני בנימין בבל ולא עבדום וענו אותם והיו גדולים קרובים למלכות ובנו בתים שמינשעו שם פרמים. ובמו שכתוב בכאן וירע יעקב בארץ והיא ולבסוף אמרו לך מעמנו כמו שאמ' כורש מי בכנס מכל עמו ועל לירושלים ואחרי כן הלכו לירושלים אליו וחזרו עמו בבית והן קרה לבניו בענין בית שני כי בתחלה היו פרמים ידיהם מן הבנין ואחר כן נתנו להם רשות והחזירו ואמרו די ליהוון מהקרבין בתחזוק ונומר וכן אמר בכאן ראה ראינו כי היה יי עמך וגומר אם תעשה עמנו רעה וגומר יאמרינו במדרש ונשלחך בשלום לא די שלא עשינו לך רעה אלא ונשלחך בשלום משל לארי שנתחב עץם בנרנו ולא מצא היה שיעצאנו מצא הקורא שצוארו ארוך אמר לו תן לי שכרי ואני אוציאנו. אמר לו אני אתן לך כרצונך הכנים צוארו וחוצאו אמר לו תן לי שכרי אמר לו לא די לך שנכנסת בפי ויצאת בשלום וספר הכתוב ענין הנארות שחפר יעקב. ואמרו במדרש כי הם רמז לשלשה מקדשות כי כל עניני האמות וספורים ומעשיהם הכל רמז לבנים כתיב המא ויחפרו עברי יעקב בנחל רמז לבית ראשון כי שם הנחל היוצא מבית המקדש כמו שכתוב ביהוקאל ויצאו שם באר מים חיים כי משם תצא הוראה כדכתיב כי מציון תצא תור וכת' ויריבו רועי גור ויקרא שמו עסק כי חיתה מריבה ומחלוק כבית הראשון כי יצאו עליו בעסקיך עד שנחבר אחר כן ויחפרו באר אחרת רמז לבית שני. ולא מצאו מים חיים כי לא חיתה שם השכינה ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה וכן כתיב במחלוק בית ב כתבו שטנה במלכו אחשוור' בתחלת מלכותו וכתבי ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה רמז למקדש הג' העתידי ליבנות לזמן המשיח ועל כן אמר ויעתק כי היה אריכות גדול בית שני לבית ג' ולא רבו עליה כי הבית העתידי יבנה בלי ריב ומצח' ויקרא שמה רחובו כי יהיה יתר גדול מן הבתים הראשונים וכמו שאמר הנביא ויצא עוד המדה וכתב בנבואת יחזקאל שהוא הבנין העתידי ורחבה זנסכה למעלה כי באותו זמן ירחיב השם גבולנו וכמו שאמ' הכתוב ואם ירחיב יי אלרדך את גבולך ומלת אם במקום הזה אינה אפשרית אלא ודאית כמו ואם יהיה היובל לבני ישראל כי באותו זמן ירש' העמים הכתובים במרשת בנין הבתרים ומן בארץ שכל העמים יעבדו לשם שכם אחד ולא יהיה ששן ומחריב כי יתקיים מלכותינו לעדי עד לעולם יש וכמו שנבא דניש על מלכותינו ובימי יהוה די מלכיא אנון יקום אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבל ומלכותה לעם אהוין לא תשתקק וגומר.